

Nr 27.

Ankom till riksdagens kansli den 9 maj 1939 kl. 5 e. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion om ändring av 10 § i lagen den 30 maj 1919 om rätt till litterära och musikaliska verk.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 27, vilken behandlats av första lagutskottet, har herr *Holmbäck* hemställt, att riksdagen måtte för sin del antaga ett i motionen intaget så lydande förslag till

Lag om ändrad lydelse av 10 § lagen om rätt till litterära och musikaliska verk den 30 maj 1919.

Härigenom förordnas att 10 § lagen om rätt till litterära och musikaliska verk den 30 maj 1919 skall erhålla följande ändrade lydelse:

Utan hinder av — — — fortlöpande dagshändelse.

5) att ett verk, som utsändes genom radio, offentligen återges genom radio-mottagningsapparat.

Denna lag träder genast i kraft.

I fråga om de skäl som föranlett motionärens hemställan får utskottet hänvisa till motionen.

Sedan utskottet berett Föreningen svenska tonsättares internationella musiksbyrå, Stim, u. p. a. och Aktiebolaget Radiotjänst tillfälle att avgiva yttrande över motionen, hava dylika yttranden inkommit (se bilaga A och B). Därjämte hava till utskottet inkommit skriftliga framställningar från Svenska musikerförbundet och Riksföreningen mot Stim (se bilaga C och D).

Enligt 2 § i lagen den 30 maj 1919 om rätt till litterära och musikaliska verk äger författare, varmed i denna lag förstås jämväl upphovsmannen till musikaliskt verk, uteslutande rätt att offentligen föredraga skrift eller muntligt föredrag eller utföra musikaliskt verk samt att medelst kinematografi offentligen framföra eller genom radio utsända sitt verk. Där ett verk överförts på mekaniskt tal- eller musikinstrument eller på vals, platta, band eller annan till dylikt instrument hörande inrättning samt genom instrumentet återgives, anses detta såsom föredragande eller utförande av verket. I den författare sålunda tillkommande rätten stadgas emellertid vissa in-

skränkningar. 10 § i lagen föreskriver, att det utan hinder av vad i lagen är stadgat är tillåtet bland annat att utgiven skrift offentligen föredrages annorledes än genom uppläsning så ock offentligen uppläses av den som icke yrkesmässigt ägnar sig åt uppläsning eller av yrkesuppläsare, där denne icke erhåller någon ersättning eller uppläsningen blivit i folkbildningssyfte anordnad av statsunderstödd folkbildningsorganisation; att utgivet musikaliskt verk offentligen utföres, då antingen allmänheten äger utan avgift övervara utförandet och detta ej heller sker i förvärvssyfte eller ock den av utförandet härflytande inkomsten är avsedd för välgörande ändamål och den utförande icke erhåller någon ersättning; samt att ett verk genom radio utsändes för religiös uppbyggelse eller för elementär undervisning eller att ett verks offentliga föredragande eller utförande återgives genom radio, då allmänheten äger utan avgift övervara föredragandet eller utförandet och detta ej heller sker i förvärvssyfte så ock då verkets utsändande ingår i återgivande av en fortlöpande dagshändelse.

Uti en år 1925 inom andra kammaren väckt motion, nr 177, hemställdes, att riksdagen ville besluta sådan ändring i lagen om rätt till litterära och musikaliska verk att all musik skulle få fritt utföras då åhörarna ägde tillträde utan avgift. Motionen hänvisades till första lagutskottet som över densamma inhämtade yttrande från Musikaliska akademien. Musikaliska akademien avstyrkte bifall till motionen, därvid akademien anförde följande (se utskottets utlåtande nr 22 år 1925): Vad motionärerna i främsta rummet synas åsyfta är att bereda innehavare av restauranter möjlighet att utan uppgörelse med tonsättaren tillgodogöra sig hans verk. En lagändring i dylikt syfte anser akademien icke vara att tillstyrka. Lagstiftningen om rätt till litterära och musikaliska verk vilar på den grundtanken, att det andliga arbetet likasom det kroppsliga är värt sin lön. Ur de svenska tonsättarnas synpunkt föreligger icke anledning till den ifrågasatta, ur principiell synpunkt föga tilltalande lagändringen, och lika litet lära andra bärande skäl kunna anföras till stöd för densamma. I den mån undantag från principen om tonsättarens ensamrätt till sina skapelser erkännas i gällande lag, äro dessa undantag betingade av sociala eller allmänt kulturella intressen. Undantag av annan art synas ej heller böra ifrågakomma. Att till förmån för en näring sådan som värdshusrörelsen — vilken i och för sig visat sig ganska givande — offra tonsättarnas intresse synes föga rimligt. Särskilt stötande måste en dylik anordning te sig, när man besinnar, att den skulle innebära ett gynnande av värdshusrörelsen och där förekommande musicerande framför den kulturellt sett långt värdefullare konsert- och operaverksamheten, vilken ansetts vara av den betydelse för det allmänna, att den i många fall stödes med avsevärda anslag av stat eller kommun. Det vill synas som om motionärerna med sitt förslag åsyftat ett gynnande även av radioverksamheten. Icke heller härtill synes tillräcklig anledning föreligga. Nämda verk-

samhet torde knappast vara i behov av en förmån, som skulle innebära in-
trång i den på fullt giltiga grunder vilande principen om skapande konst-
närers rätt till sina alster.

På de av Musikaliska akademien anförda skälen avstyrkte utskottet bifall
till motionen. Motionen blev av riksdagen avslagen.

Författares ensamrätt att genom radio utsända sitt verk blev genom lag-
ändring 1931 uttryckligen fastslagen. I samband därmed genomfördes vissa
andra ändringar, bl. a. av 12 §, i lagen om rätt till litterära och musikaliska
verk.

Efter tillkomsten av 1931 års lagändringar blev frågan om innehavares
av en radiomottagningsapparat befogenhet att offentligen återgiva ett verk,
som utsändes genom radio, föremål för avgörande genom två Kungl. Maj:ts
utslag den 23 december 1933, återgivna i N. J. A. 1933 s. 639 och 647.
I det ena av dessa utslag dömdes innehavarinnan av en restaurang för det
hon utan vederbörligt tillstånd från tonsättarnas sida låtit genom en med
högtalare försedd radiomottagningsapparat för restauranggästerna återgiva
utsändningen av vissa musikverk, som varit skyddade enligt lagen om rätt
till litterära och musikaliska verk. I motiveringen säges, att nämnda åter-
givande måste anses såsom sådant offentligt utförande som enligt 2 § i sagda
lag är förbehållet tonsättaren. Det andra rättsfallet företedde den skiljaktig-
heten, att det icke varit innehavaren av lokalen — en danslokal — som
låtit återgiva utsändningen, utan någon av besökandena hade under en dans-
tillställning, vid vilken musik utfördes av ett kapell, öppnat en i lokalen upp-
ställd radiomottagningsapparat med högtalare. Utgången i målet blev dock
densamma; i motiveringen upptages att innehavaren av lokalen hade att an-
svara för återgivande genom högtalaren. Utslagen voro icke enhälliga, två
ledamöter ville frikänna svarandena.

I utredning och förslag angående rundradion i Sverige, som blivit av-
givna 1935 av tillkallade utredningsmän (Statens offentliga utredningar
1935: 10 s. 42 o. ff.; Rundradioutredningen) anføres i fråga om rundradion
och Stim:

Nu gällande lag om rätt till litterära och musikaliska verk fastslår, att
författare och kompositörer äga med vissa i detta sammanhang relativt be-
tydelselösa inskränkningar uteslutande rätt att utsända sina verk genom
radio. Den svenska lagstiftningen baserar sig i detta fall på den av Sverige
biträdda Bernkonventionen, sådan den framgick efter den senaste revisionen
i Rom våren 1928. Denna konvention säger i artikel 11 bis:

1. Upphovsmän till litterära och konstnärliga verk hava uteslutande rätt
att låta verken offentliggöras genom radioutsändning.

2. Det tillkommer unionsländernas inre lagstiftningar att fastställa vill-
koren för utövandet av den i första stycket avsedda rätten, dock skall verkan
av sådana villkor vara strängt begränsad till det land, som uppställt de-

samma. Dessa villkor få icke i något fall göra ingrepp i författarens eller konstnärens personliga rätt eller i hans rätt att bekomma skälig ersättning, som, där överenskommelse ej kan träffas, bestämmas av kompetent auktoritet.

Redan innan den sista revisionen av denna konvention ägde rum, hade tonsättarna sammanslutit sig i stora internationella organisationer, vilka bevakade de s. k. utförande- och radiorätterna för sina medlemmars räkning. Svenska tonsättares internationella musikbyrå (Stim) bildar det svenska ledet i denna organisation och förenar inom sin ram praktiskt taget alla svenska rättsinnehavare till musikaliska verk eller arrangemang av dylika verk. Stim är dessutom representant i Sverige för de utländska systerföretagen och bevakar i denna sin egenskap de otaliga radiorätter för musikaliska verk, som dessa inneha. Redan vid sin start hade Radiotjänst, som presumerade, att den då gällande författarrätten beträffande det offentliga utförandet av musikaliska verk hade sin tillämpning på radioutförandet, slutit en överenskommelse med Stim, varigenom bolaget förvärvade rätten att utföra de av Stim bevakade svenska och utländska musikaliska verken.

När den svenska lagstiftningen skulle revideras för att bringas i överensstämmelse med de i Rom beslutade ändringarna i Bernkonventionen, slöto de båda parterna, d. v. s. Radiotjänst och Stim, ett avtal om ett obligatoriskt skiljedomsinstitut, som automatiskt skulle träda i kraft, därest de icke kunde enas om den avgift, som Radiotjänst skulle ha att erlägga till Stim. Ändamålet med detta avtal var att undvika, att man för Sveriges del skulle behöva taga i anspråk den nationella lagstiftningsrätt, som är medgiven enligt konventionens artikel 11 bis, punkt 2.

Vid de förhandlingar, som senare under år 1931 fördes angående det ersättningsbelopp, som Radiotjänst hade att betala till Stim, kunde de båda parterna icke enas, varför skiljedom påkallades. Enligt det utslag, som då fälldes och som ännu gäller, skulle Radiotjänst för uteslutanderätten att genom svenska rundradiostationer utsända alla de musikaliska verk, till vilka Stim ägde eller under avtalstiden kunde komma att äga sådan rätt, till Stim erlägga en ersättning per licens och kvartal med 6 öre för högst 300 musiktimmar samt 0,28 öre för överskjutande fullt 20-tal musiktimmar; dock skulle vid beräkningen av antalet överskjutande timmar Radiotjänst äga att frändraga musiktid, använd för utsändning av tonsättningar, som icke genom den av 1931 års riksdag antagna lagen voro skyddade. — — —

Det är icke utredningens mening att bestrida det rättmätiga i lagens bestämmelser; tvärtom måste dessa betraktas såsom i hög grad önskvärda och nyttiga. Utredningen vill endast ifrågasätta, huruvida icke rundradions sociala och kulturella betydelse något mera borde komma i beaktande vid den skälighetsprövning, som enligt riksdagens mening uppenbarligen förutsattes. Tankar i denna riktning ha förut varit uppe. I den proposition till 1927 års riksdag, vari uteslutande rätt för författare att offentligen föredraga sina verk föreslogs, anförde dåvarande chefen för justitiedepartementet, statsrådet Thyren, att rundradiorörelsens ställning till den ifrågasatta lagändringen förtjänade en särskild uppmärksamhet, enär denna rörelse — sådan den bedreves — icke kunde jämföras med ett vanligt affärsföretag utan torde få betraktas på samma sätt som en eljest under statlig kontroll utövad kulturell verksamhet. Detta innebure icke att rundradiorörelsen borde göras helt oberoende av författarrätten, men det kunde motivera vissa föreskrifter i syfte att reglera förhållandet för den händelse en författare skulle vägra

att lämna medgivande till uppläsning av sitt verk eller därför fordrade oskäligt hög ersättning. »Motsvarande spörsmål», heter det vidare, »möter för övrigt jämväl med avseende på musikaliska verk. Medan sålunda rundradiorörelsen för fyllandet av sina program knappast kan vara så beroende av nu ifrågavarande alster av författarverksamheten, att rörelsen är helt hänvisad till författarens godtycke, kunna de musikaliska verken i allmänhet icke undvaras vid utsändningar för underhållning genom rundradio. Det spörsmål synes därför vara förtjänt av ett närmare övervägande, huruvida icke en jämkning i nu förevarande hänseende vore påkallad även i tonsättarens utföranderätt.» Anförandet syftar, som synes, icke direkt på den nu föreliggande frågan men belyser den i en väsentlig punkt.

Vad som närmast föranleder utredningen att framhålla dessa synpunkter, är den rätt tunga belastning, som avgifterna till Stim utgöra på radions musikprogram. År 1933 uppgingo de samlade utgifterna för årets musikprogram till 599 890 kronor. Drager man härifrån den avtalsenliga ersättningen till Stim samma år eller 157 322 kronor, återstå 442 568 kronor, vilka således utgöra programmets egentliga musikutgifter. Men på denna summa utgör ersättningen till Stim en belastning av icke mindre än 35,5 %. I årets budget beräknas musiken draga en kostnad av 610 691 kronor samt ersättningen till Stim 169 300. Göres även här en motsvarande beräkning visar det sig, att nämnda belastning stigit till 38,3 % av musikkostnaderna.

I belysningen av dessa siffror torde det kunna sägas, att Radiotjänsts avtal med Stim ger de tonsättare, vilkas radiorätter tagas i anspråk för rundradions musik- och underhållningsprogram, en väl riklig ersättning. Utredningen vill visserligen icke taga någon direkt ställning till frågan, då ju programledningen bör ha fullt fria händer i denna angelägenhet. Men skulle sådana omständigheter inträda, att Stim i full utsträckning kunde göra gällande sin faktiska monopolrätt över de lagligt skyddade svenska och utländska radiorätterna beträffande musikaliska verk, måste enligt utredningens uppfattning statsmakterna taga i anspråk den möjlighet, som anvisas av Bernkonventionen, och reglera förhållandena på området genom lagstiftning.

Sedan Kungl. Maj:t genom beslut den 4 juli 1936 uppdragit åt f. d. hovrättsrådet H. j. Himmelstrand att verkställa en förberedande undersökning rörande grunderna för en reform av gällande bestämmelser om rätt till litterära och musikaliska verk samt därmed sammanhängande spörsmål, har den sakkunnige 1937 överlämnat en promemoria i ämnet (Statens offentliga utredningar 1937: 18). I denna promemoria anföres (s. 37 o. f.):

»**Högtalare.** Genom två den 23 december 1933 meddelade utslag har högsta domstolen förklarat, att då radioutsändning av skyddade musikverk återgives genom högtalare, detta återgivande är att anse såsom sådant offentligt utförande som enligt 2 § författarlagen är tonsättaren förbehållet.

Under återopande av dessa utslag ha författarföreningen och föreningen Stim i skrift den 14 december 1936 hemställt, att den genom lagen fastställda grundsatsen måtte, genom ett förtydligande av bestämmelserna om radioutsändning, upphöjas till lag.

Utländsk rätt. Detta ämne har hittills endast undantagsvis gjorts till föremål för legislativ reglering. Den polska lagen om auktorsrätt av 1926

stadgar i art. 54 enligt dess lydelse i lag 1935, att ägare av högtalare eller liknande anordningar skola, även om dessa anordningar finnas på offentliga ställen, hava rätt att, utan särskild avgift till auktor, begagna sig av dem för att upptaga utsändning genom radio.

En motsatt regel har givits i den österrikiska lagen av 1936. Enligt § 18 tredje stycket skall auktors uteslutande rätt innefatta även en radioutsändnings användande till det utsända verkets offentliga återgivande genom högtalare eller annan teknisk inrättning, så ock ett dylikt återgivande utanför den plats (teater, konsertsal etc.), där uppförandet eller utförandet äger rum. I motiven anföres: Frågan huruvida mottagaren av en radio-utsändning har rätt att använda denna på så sätt, att han genom högtalare återgiver det utsända verket på nytt, har här besvarats nekande. Då ett genom radio utsänt verk återgives medelst högtalare, innebär detta ett förnyat utnyttjande, som bör vara auktor förbehållet. Att han givit tillstånd till själva radioutsändningen innebär icke att han tillåtit sitt verks förnyade utnyttjande genom högtalare. Även ur ekonomisk synpunkt är detta av stor betydelse, eftersom denna art av återgivande allt mer undantränger det hittills vanliga sättet för framförande av musik.

Bruxellesprogrammet.¹ Däri föreslås, att i Bernkonventionen, art. 11 *bis* första stycket, skall införas en bestämmelse, att upphovsmän till litterära och konstnärliga verk ha uteslutande rätt att medelst högtalare eller på liknande sätt delgiva publiken ett genom radio utsänt verk. Enligt motiven (s. 38 ff.) är utsändande genom högtalare att anse, icke som en del av själva radioutsändningen, utan som en fristående akt, varigenom verket delgives en ny publik.

Aktiebolaget Radiotjänst förklarade, i yttrande till 1935 års sakkunniga, att bolaget funne den i programmet föreslagna bestämmelsen vara riktig.

Domstolspraxis. Under det att specialregler i lag mestadels saknas, ha domstolarna i olika stater haft tillfälle att taga ställning till frågan. I vårt land har, som ovan nämnts, högsta instansen genom två utslag av 1933 förklarat musikverks återgivande genom högtalare vara beroende av tonsättarens tillstånd. Utslagen voro dock ej enhälliga: av sex justitieråd voro två skiljaktiga och funno särskilt tillstånd ej erforderligt.

Den danska Højesteret ansåg i en år 1930 meddelad dom, att såväl radioutsändning som offentligt återgivande av sådan utsändning genom högtalare för gästerna i en restaurang vore oberättigade utan auktors tillstånd. Finlands högsta domstol har i dom den 6 april 1934 funnit en restauranginnehavare icke på den grund, att han anskaffat sig radiolicens, hava varit berättigad att offentligt medelst högtalare framföra skyddade musikaliska kompositioner.

Vad norsk rätt beträffar, må hänvisas till ett uttalande av Knoph, däri han gör gällande, att då en restaurang eller en danslokal monterar en högtalare och underhåller gästerna med radioprogrammen, detta innebär ett nytt, otillåtet, offentliggörande av radioutsändningen. Här infångas nämligen en ny publik; förfarandet måste likställas med att restaurangen framfört musiken på annat sätt, exempelvis genom orkester eller grammofoon.

¹ Ett till förberedande av en blivande konferens i Bruxelles av belgiska regeringen och bernunionens internationella byrå utarbetat program för konferensen, innefattande förslag till vissa ändringar i 1928 års konvention jämte motiv.

Uppfattningen i de nordiska länderna torde alltså vara enig på denna punkt. Samma mening har omfattats av domstolarna i Amerikas förenta stater, Belgien, England, Frankrike, Rumänien och Tjeckoslovakien. Den tyska Reichsgericht åter har i en år 1932 meddelad dom kommit till motsatt resultat, likaså den italienska kassationsdomstolen i en dom av 1933.

Frågan huruvida en radioutsändnings återgivande genom högtalare skall, då det är ett skyddat verk som utsändes, vara beroende av särskilt tillstånd från auktors sida, är alltså omstridd, och då den är av stor praktisk betydelse, synes det vara önskvärt att den ordnas genom ett uttryckligt stadgande i lag. Högsta domstolens i 1933 års utslag uttalade mening, att dylikt återgivande är auktor förbehållet, synes bäst överensstämma med sakens natur och auktorsrättens grunder, den ansluter sig till den i de övriga nordiska länderna rådande uppfattningen och har väl framtiden för sig. Med hänsyn därtill anser jag mig böra förorda, att denna grundsats fastslås genom en särskild bestämmelse i författarlagen.»

Enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 28 oktober 1938 hava sakkunniga tillkallats för att verkställa utredning rörande revision av gällande författningar om rätt till litterära och musikaliska verk samt verk av bildande konst ävensom angående en ny lagstiftning om andra närstående andliga rättigheter.

Riktlinjerna för ifrågavarande utredning äro i förenämnda bemyndigande angivna på följande sätt: I fråga om den rätt, som bör tillerkännas upphovsmännen till andliga alster och utövarna av konst, har den senare tidens utveckling och ej minst de tekniska framstegen skapat flera nya problem, vilka äro av stor vikt för den andliga kulturen överhuvud och ofta hava en vidsträckt ekonomisk räckvidd. I utlåtande som avgivits av delegerade för de nordiska länderna belyses, hur talrika och mångskiftande dessa problem äro. Med hänsyn till de särskilda förhållanden, som råda på förevarande rättsområde, kan en tillfredsställande lösning icke ernås genom en isolerad nationell lagstiftning. Att utbygga den internationella reglering, som kommit till stånd särskilt genom Bernkonventionen, måste för vårt lands vidkommande framstå såsom önskvärt och förtjänt att befrämjas. Det är emellertid tydligt, att de rättsregler som kunna tänkas bli gemensamma för alla de till Bernunionen hörande länderna icke kunna sträcka sig längre än till bestämmelser av mera allmän natur. I fråga om de nordiska länderna med deras djupgående kulturella gemenskap finnas däremot förutsättningar att i större omfattning skapa överensstämmande rättsregler på förevarande område. Framställningar om nordiskt samarbete för att åvägabrunga en sådan gemensam lagstiftning hava även väckts av en rad sammanslutningar inom de olika verksamhetsgrenar, som äro berörda därav.

Det framstår alltså såsom i hög grad önskvärt att vinna utredning om möjligheterna till en gemensam nordisk lagstiftning inom denna del av de andliga rättigheternas område. Vissa förberedande arbeten för en reform inom detta rättsområde hava redan verkställts av f. d. hovrättsrådet Him-

melstrand. Det fortsatta arbetet torde lämpligen böra omfatta en allsidig utredning angående de andliga rättigheter, som i detta sammanhang böra regleras av lagstiftningen. Vid utredningsarbetet bör tillfälle beredas de sakkunniga att samråda med personer, som företräda olika intressen eller besitta speciell insikt och erfarenhet. De sakkunniga böra även i erforderlig utsträckning hålla överläggningar med de representanter för övriga nordiska länder, som kunna bli utsedda för detta ändamål.

Utskottet. Genom utslag den 23 december 1933 har Högsta domstolen förklarat återgivande genom radiohögtalare i restaurang av skyddade musikverk såsom sådant offentligt utförande som enligt 2 § i lagen om rätt till litterära och musikaliska verk är tonsättaren förbehållet. Motsvarande spörsmål har av högsta instanserna i Danmark och Finland avgjorts i samma riktning. Såsom framgår av utskottets redogörelse synes det icke vara anledning att antaga att den norska rätten i denna fråga skulle intaga en annan ståndpunkt. Inom vårt land pågår en utredning genom tillkallade sakkunniga rörande revidering av bland annat nyssnämnda lag. Vid denna utredning kommer att till behandling upptagas den i motionen berörda frågan om förhållandet mellan tonsättare samt personer som vid utövande av förvärvsverksamhet återgiva musikverk som utsändas genom radio. Enligt de för utredningen uppdragna riktlinjerna skola möjligheterna till gemensam nordisk lagstiftning på förevarande område särskilt undersökas. De sakkunniga hava att taga ställning till frågan om den i vårt land genom rättspraxis fastslagna ståndpunkten bör bibehållas eller uppgivas. Därest tonsättarens upphovsmannarätt bibehålles i sin nuvarande omfattning, kvarstå vissa praktiska frågor rörande uttagandet av den tonsättaren tillkommande ersättningen. Att på ett ändamålsenligt sätt lösa de svårigheter, som här kunna yppa sig, är en uppgift för den pågående utredningen. Starka skäl hava förebragts till stöd för påståendet att det nu praktiserade sättet för ersättningens uttagande är mindre lämpligt. Den i motionen anvisade utvägen att i större omfattning än hittills låta denna ersättning utgå från den centrala sändarorganisationen för radio bör givetvis omsorgsfullt prövas.

Avgörande för utskottets ställningstagande till motionen har varit, att en utredning rörande revision av på området gällande lag pågår under samarbete med våra nordiska grannländer och att det i motionen berörda spörsmålet icke lämpligen bör lösas utan hänsyn till det resultat, vartill nämnda utredning kan komma. Utskottet får alltså hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens
åtgärd föranleda.

Stockholm den 9 maj 1939.

På första lagutskottets vägnar:

K. SCHLYTER.

Vid detta ärendes behandling hava närvarit:

från f ö r s t a kammaren: herrar *Schlyter*, *Karl Emil Johanson**, *Wagnsson*, *Eskhult*, *Branting*, *Ewerlöf*, *Gärde* och *Karl Johan Olsson*;

från a n d r a kammaren: herrar *Bergquist**, *Lindqvist* och *Hedlund* i Östersund, fru *Östlund* samt herrar *Ryberg*, *Olsson* i Mellerud, *Gezelius* och *Hansson* i Vännäsby.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Bilaga A.

Till Riksdagens Första Lagutskott.

Med anledning av motionen i Andra kammaren nr 27 av herr Holmbäck, får styrelsen för Föreningen Svenska Tonsättares Internationella Musikbyrå, Stim, u. p. a. vördsamt anföra följande:

Stims bildande. Stim bildades år 1923 och började påföljande år sin egentliga verksamhet. Vid en kongress i Berlin år 1922 hade två svenska tonsättare med hjälp av statsmedel beretts tillfälle att bevista kongressen. Under denna gjorde flera utländska utföranderätsorganisationer gällande, att dessa såge sig nödsakade själva genom egna agenturer tillvarata sina auktorsrättigheter i Sverige, för såvitt icke de svenska auktorerna genom en nationell organisation övertog detta arbete.

De svenska tonsättarna hade sig nogsamnt bekant, att grundandet av utföranderätsorganisationerna i utlandet alltid hade utlöst bittra känslor hos dem, som ekonomiskt blivit berörda av organisationernas verksamhet. Dessa känslor hade mångenstädes tagit sig uttryck i försök att påverka allmänna opinionen — främst genom pressen — för att därigenom åstadkomma ändring av gällande lagar. Initiativtagarna till Stims bildande ansågo sig för den skull böra räkna med att en intensiv kampanj mot Stim skulle bli närmaste följden av Stims offentliga framträdande.

Säkerligen erinrar sig envar den nära nog hysteriska förföljelse i pressen, för vilken Stim utsattes under första verksamhetsåret. Det stående motivet var: tonsättarna få ju betalt av förlagen, för den skull innebär tonsättaraktionen rena trakasseriet mot restauratörerna, biografägarna, konsertgivarerna, kaféinnehavarna.

1925 års motion. Stim hade också icke ens hunnit träda i förhandlingar med olika samslutningar av »musikförbrukare» förrän två motionärer år 1925 i Riksdagen yrkade sådan ändring i gällande lag, att restauranter, biografer och kaféer skulle bli befriade från att erlägga avgifter för rätten att offentligt utföra de skyddade verken. Motionen (nr 177) avslogs emellertid.

1928 års motioner. Tre år senare, 1928, yrkades i motioner i både Första och Andra kammaren (nr 231 resp. nr 402), att Riksdagen skulle vidtaga åtgärder till skydd mot oskäligt uppdrivna ersättningsanspråk från Stims sida mot musikutövande företag m. m. A/B Radiotjänst, Musiketablisementens Förening, Folkparkernas Centralstyrelse, Sveriges Biografägareförbund, Stim och Föreningen Svenska Tonsättare anmodades att avgiva yttrande i anledning av dessa motioner. Samtliga de organisationer, som representerade olika arter av musikförbrukare, tillstyrkte åtgärder från Riksdagens sida enligt motionärernas önskemål. Under denna tid voro tidningsspalterna späckade med angrepp mot Stim, som beskyldes för godtycke, hänsynslöshet, uppskörtning, trakasserier samt därtill en planlös organisation, som medförde att alla inkasserade medel åtgingo till organisationskostnader. Flertalet tidningsartiklar och insändare finnas bevarade i Stims arkiv. De utgöra ett

skrämmande bevis för lättheten att skapa en vilseledande pressopinion. Det Kungl. Musik. Akad:s utredning.
utskott, till vilket motionen hänsköts, hemställde hos Kungl. Musikaliska Akademien om en utredning, vilken verkställdes av arbetsrådets ordförande, auditor J. Nordin. Det synnerligen ingående och uttömmande utlåtande, som avgavs av dåvarande preses för Akademien, hovrättspresidenten E. T. Marks von Würtemberg, ådagalade ovederhäftigheterna i alla de mot Stim riktade beskyllningarna. Även dessa motioner avslögs.

Redan året därpå (1929) ingavs likväl en ny motion i Riksdagens Andra 1929 års motion.
kammare (nr 330) med krav på åtgärders vidtagande till förhindrande av oskäligt uppdrivna anspråk på ersättning till Stim från »enskilda sammanslutningar, företag, näringsidkare och dylika, som utöva eller låta utöva musik». Pressen anlätades även denna gång såsom högtalare för de kritiska rösterna. Också denna motion blev avslagen.

Att ovannämnda motioner ägde visst samband med — första gången — Stims bildande och första uppträdande på det ekonomiska området 1924 och med — andra och tredje gången — lagändringen 1927, torde väl numera erkännas av envar initierad. Auktorsrättigheternas exploaterande i Sverige föreföll vara chockerande för konservativt tänkande, och uppenbart var, att icke ens de riksdagsmän, som motionerade till förmån för ena eller andra gruppen musikälskare, hade lyckats befria sig från den gamla åskådningen att tonsättarens rätt att ekonomiskt utnyttja sina kompositioner bör vara inskränkt till hans möjligheter att utfå ersättning av musikförläggarna.

Under de år, som därefter gått, torde mera allmänt förståelsen för auktorsrätten och för Stims arbetsuppgifter och verksamhet ha vaknat. Detta bevisas bl. a. därav, att samarbetet mellan Stim och de olika större föreningar och sammanslutningar, som representera skilda kategorier av musikälskare, löpt utomordentligt friktionsfritt.

Allmänna reflexioner kring motionen.

Meningen med ovanstående korta resumé är icke att göra gällande, att Motionärens herr Holmbäcks motion skulle vara av helt samma natur som de föreslagna utgångspunkter.
gående. I visst avseende synes dock motionen vara besläktad med de tidigare. Det vill nämligen synas som om motionen förorsakats av eller skulle äga visst samband med, att Stim år 1938 ansåg sig böra utvidga sin verksamhet till en ny grupp musikälskare: turisthotellen och pensionaten.

Motionären motiverar sitt förslag med att Stim nu utsträckt sina anspråk även till pensionaten och den genomgående linjen i hela hans framställning är just omsorgen om pensionatens intressen. Det är emellertid icke något för pensionaten säregt att radiomusik där offentligen utföres i ekonomiskt vinningssyfte. Så sker i en utomordentlig omfattning i restauranter, kaféer, konditorier, i affärslokaler för reklamändamål etc. Utförandena på pensionaten framstå vid sidan härav såsom mindre betydande. Ej heller torde det vara allmän regel, att pensionaten hålla sig med enbart radio och icke grammofon. Motionärens argumentering förefaller därför att i stora delar gå vid sidan av saken.

Ehuru alltså pensionatens förhållanden icke synas vara av väsentligt intresse för bedömandet av frågan huruvida begagnandet av författares och kompositörers verk i vinningssyfte skall vara fritt eller ej vid offentligt utförande medelst radio, vill Stim likväl bidra till att skingra vissa miss-

(Mot. s. 7.)¹ förstånd, som motionärens framställning kan ge anledning till. Motionären synes ha konfronterats med ett eller annat fall, av vilket motionären gjort generaliseringar och dragit slutsatser utan hänsyn till de faktiska förhållandena. Vi tillåta oss att senare nämna några exempel, som tyda härpå, men önska först närmare beröra anledningen till den ökade aktiviteten från Stims sida under senaste året, särskilt beträffande hotell och pensionat.

Krav från Svenska Turisthotellens Riksförbund. De större turisthotellen hade en längre tid erlagt avgifter till Stim för sina musikutföranden, då under hösten 1937 Svenska Turisthotellens Riksförbund förklarade sig önska ingå kollektivavtal med Stim. Sedan detta kommit till stånd, krävde Turisthotellens Riksförbund, att Stim skulle tillse, att även de pensionatsinnehavare, som icke vore medlemmar i sagda förbund men som begagnade musik, anmodades att reglera sitt förhållande till Stim. Turisthotellens Riksförbund, som ju bör äga viss sakkunskap att bedöma storleken av rörelsen för hithörande etablissement, gav anvisning på de hotell och pensionat, vilka borde tillskrivas samt på dessas storleksordning och därmed avgiftsbeloppen. Stim ansåg rättvisan kräva, att ersättning för musikutförandena erlades efter enhetliga principer av samtliga musikförbrukare. Om Stim icke sökt tillse detta, skulle Stim med rätta kunnat beskylldas för att visa mannamån. Stim kan fortfarande icke inse, att detta kan betecknas som trakasseri.

(Mot. s. 11.) Motionären uttalar vissa farhågor för att en eventuell rättegång mot en pensionatsägare skulle komma att väcka indignation och sänka aktningen för den svenska lagen. Motionärens ängslan hade förvisso haft ett fastare underlag, om det hade kunnat påvisas, att de rättegångar Stim anhängiggjort medfört minskad respekt för lagen. Motionärens konstruktion i fråga om det ponerade sätt, varpå en rättegång mot en pensionatsinnehavare skulle komma att föras, måste av Stim betecknas som en fri fantasi. Stim har hittills aldrig under de gångna 15 åren inkallat någon obekant gäst på en restaurant, ett kafé, ett pensionat, en båt eller liknande för att påvisa, att en överträdelse har skett. Ej heller har Stim lyssnat till angivelser från utomstående, ehuru många sådana inkommit till Stim. Stim har f. ö. under (Mot. s. 7.) hänvisning till vad ovan sagts svårt att förstå, huru motionären tänkt sig denna konstruktion såsom ett argument för att just radiomusiken skall bliva ersättningsfri.

Pensionatens Stimavgifter. Såsom ett annat exempel på motionärens förhastade slutledningar kan anföras hurusom i motionen refereras ett fall, då ett litet pensionat med 8 gästrum skulle komma att erlägga 72 kronor per år i ersättning till Stim för musik, utförd medelst radiohögtalare. Stim har icke något utförandearättsavtal där ett enda pensionat av denna storlek betalar ens tillnärmelsevis så stor ersättning som den av motionären angivna. Ersättning utgår nämligen endast för säsongen och Stim känner icke till ett enda pensionat av sådan storlek, som har säsong året runt. Dylika små pensionat bedriva sin verksamhet endast en del av året, pensionaten på västkusten och i Skåne under sommarmånaderna, pensionat i Jämtland, Härjedalen och Dalarna under vintersäsongen. De pensionat, som bedriva sin verksamhet under hela året, ha en helt annan storleksordning och kunna i de flesta fall jämföras med turisthotellen. Ersättningen till Stim för ett pensionat av den storlek motionären anförat kommer att uppgå till omkring 2½ öre per gäst och dag och blir sammanlagt icke mer än 18—24 kronor

¹ Pag.-siffrorna hänföra sig till »Bihang till riksdagens protokoll 1939. 4 saml. nr 26—27».

per år. Endast ofullständiga uppgifter från pensionatsinnehavarens sida kan ha givit anledning till ett missförstånd sådant som det motionären bygger sin framställning på.

I anledning av motionärens konstaterande, att ersättningen till Stim i varje fall blir en mångfald av avgiften för radiolicensen erinra vi om att Telegrafverket i radions begynnelse fixerade den statliga licensavgiften för högtalare i offentlig lokal till varierande belopp, ända till 150 kronor per år. Att denna extra avgift sedermera reducerades och till slut bortföll, berodde enligt uppgifter från vederbörligt håll icke på att Telegrafstyrelsen ansåg avgiften oskäligen, utan uteslutande därpå, att dåvarande högtalare överhuvudtaget icke kunde användas i större lokaler och att den höjda avgiften för den skull aldrig kom att erläggas.

Ett nytt exempel på motionärens bristande orientering utgör påståendet, att en restaurangägare icke skulle kunna inskränka sin musikunderhållning för gästerna till enbart radioutsändning utan att han dessutom måste vara nödsakad att utföra musik medelst grammofon. Det må räcka med en hänvisning till att den restaurang, som ligger allra närmast Riksdagshuset — Rosengrens Källare, Salviigränd 3 — under många år bjudit gästerna musik endast med en radioapparat. Tidigare hade restaurangen tre musiker engagerade. Motionärens förmodan är långt ifrån riktig. Hundratals restauranger, tusentals kaféer, hotell etc. bjuda sina gäster utmärkt musik under hela dagen endast medelst radiohögtalare och utan att begagna sig av grammofon.

Grammofoner med förstärkningsanordning voro visserligen tidigare under flera år vanliga på offentliga lokaler. Eftersom emellertid användningen av grammofonen är förenad med vissa icke oväsentliga kostnader för skivor och nålar och dessutom fordrar en viss tillsyn och arbete genom ombyte av skivor etc., har grammofonen på offentliga lokaler numera i stor utsträckning undanträngts av radion. Mottagningsmöjligheterna äro ju numera så förbättrade genom radioteknikens utveckling — både i fråga om utsändningsstationernas styrka och antal, genom mottagarnas känslighet och högtalarnas kvalitet — att de utländska programmen i mycket stora delar av Sverige kunna avnjutas med samma fördel som de svenska.

Motionären framhåller såsom ett alldeles särskilt skäl, för att utförandet medelst radiohögtalare bör vara fritt, svårigheten för innehavaren av ett pensionat eller en restaurang, i vilken högtalare användes, att avgöra huruvida verket är fritt eller icke. »Gränsen drages av lagbestämmelser, som han icke kan förutsättas behärska, och i många fall blir det en svårbedömlig domstolsfråga om gränsen är överskriden eller icke» skriver motionären.

I detta sammanhang gör sig motionären f. ö. även skyldig till ett direkt misstag i fråga om lagens bestämmelser. Han skriver nämligen beträffande fria originalverk att »frågan, huruvida författarrättsskydd föreligger för arrangerade musikstycken, beror på graden av den nyskapande verksamhet, arrangören utövat i fråga om stycket». Motionären synes här förväxla nyskapelse och bearbetning. Bearbetaren har för sin bearbetning den författarrätt (§ 1), som tillkommer författaren enligt 2 §, och såsom bearbetning anses »ett musikverks omsättning för ett eller flera instrument eller för en eller flera sångstämmor» (3 §). En dylik bearbetning är sålunda enligt lagen alldeles icke resultatet av en nyskapande verksamhet utan en ny form eller instrumentation av verket.

Det vill synas som en absurditet att kräva begränsning av lagskyddet av

(Mot. s. 12,
st. 1.)
Radiomusi-
kens använd-
barhet på
restauranter.

Auktors-
skyddet för
bearbetning.

en sådan anledning som att vissa besvär vid avgörandet, huruvida ett verk är fritt eller ej, skulle kunna uppstå för en sådan musikkonsumter, som icke vill lojalt träffa uppgörelser i enlighet med kollektiva avtal — upprättade i samarbete med organisationer av just samma slag musikkonsumter — och som i stället hänvisar till önskan att återgiva endast »fria» verk, ett begrepp, som uppenbarligen för samme musikkonsumter måste vara ytterst diffust.

85 % av radiomusiken skyddad. Av Radiotjänst utförda, mångåriga och noggranna statistiska utredningar giva vid handen, att av den musik som utsändes i radio de fria verken endast upptaga c:a 15 % av musikutsändningstiden; allt det övriga är skyddad musik. Det förefaller uppenbart inadekvat att motivera ett förslag om upphävande av lagskyddet för 85 % av musikutsändningarna med en önskan om möjlighet för musikkonsumterna att utan besvär kunna offentligen framföra resterande 15 % av utsändningstiden. Även om Radiotjänst före varje nummer skulle annonsera huruvida detsamma fritt kan utföras eller ej så skulle förvisso ingen restaurang, intet pensionat, kafé etc. kunna nöja sig med endast 15 % fri radiomusik. Detta så mycket mindre som det ofta flera dagar i sträck visat sig kunna inträffa, att intet enda fritt musikverk förekommit i radioprogrammen. Det vore således också meningslöst att för några enskilda näringsidkares skull vilja påbörja Radiotjänst ett så onödigt arbete.

(Mot. s. 10.) Ännu egendomligare synes kravet då det stödes av en hänvisning till, att vissa grupper auktorer, som medverka i radioprogrammen — föreläsare, kåsörer, debattörer o. s. v. — icke haft eller ha för avsikt att gentemot restauranger, kaféer, pensionat etc. göra sitt lagskydd gällande. Ett moraliskt berättigat auktorsskydd kan ju icke skäligen förkastas beträffande en speciell grupp auktorer, därför att en annan grupp kanske tillfälligtvis icke gör skyddsbestämmelserna gällande. Dessutom synes man kunna fråga sig, om de auktorer, som sakna intresse för skyddet, skulle ha något att vinna genom tillvaratagandet av sin rätt, med andra ord, om auktorerna i fråga ha någon publik på sådana lokaler det här gäller, d. v. s. om deras verk i nämnvärd grad utnyttjas i underhållningssyfte. Stim som i årtal haft ackvisitörer, som berest landet och gästade både större och mindre pensionat, hotell, kaféer och konditorier, restauranger och folkparker etc., vågar bestrida, att programpunkter, sådana som vetenskapliga föreläsningar, litteratur- och lagkrönikor, debatter i olika frågor annat än i rena undantagsfall återgivas på dylika offentliga ställen. Musiken upptager mer än halva tiden av programsändningarna och *det är praktiskt taget uteslutande musiken, som kan användas till underhållning.*

(Mot. s. 10.) I sammanhang härmed anser sig Stim — i anledning av motionärens påpekande av att Stim är en enskild förening, som utan kontroll fastställer sina avgifter — böra framhålla, att samma föreställning — uppenbarligen spridd hos många av de musikkonsumter, vilka sakna insikter i hithörande frågor — är fullständigt falsk. *Samtliga kontrakt, som tecknats eller tecknas med restaurangägare, dansbansidkare, pensionsinnehavare, biografägare, nöjesföreningar, körsällskap, hotellägare, tillfälliga festarrangörer etc. ha uppgjorts efter enhetliga grunder och baserats på kollektivavtal, som efter ingående förhandlingar med representanter för sammanslutningar inom dessa branscher träffats mellan Stim och nämnda sammanslutningar. Ofta ha neutrala personer i framskjuten ställning fungerat som ordförande vid förhandlingarna. Bland dessa må nämnas framlidne justitierådet Thomasson, dåvarande statssekreteraren Eklund, borgmästare Fant, förre riksdagsmannen*

Tillkomsten
av Stims
taxor.

Brännberg. Kollektivavtalen ligga därefter som den fasta grund, på vilken kontrakten med de enskilda musikförbrukarna vila. Att Stim måste aktivt medverka till att kontrakt motsvarande dem, som enligt dessa kollektivavtal skola gälla med organisationernas medlemmar, träffas även med de icke organiserade musikförbrukarna, synes åtminstone Stim självfallet.

Genom ovan relaterade förhållanden torde allt tal om godtycke från Stims sida vara bemött. Vi hänvisa också till motiven till förslagen om ändring av 1919 års lag, avgivna år 1929 av justitiedepartementets sakkunniga. Dessa skriva (sid. 25): »De sakkunniga hava icke heller kunnat övertyga sig om att från den svenska tonsättarorganisationens sida utövats maktmissbruk . . . Under sådana förhållanden lärer huvudsakliga anledningen till den på vissa håll rådande misstämningen mot tonsättarorganisationen vara att söka däri, att principen om tonsättarnas bestämmanderätt över det offentliga utförandet av deras verk ej helt ingått i det allmänna medvetandet. I den mån det går upp för den stora allmänheten att tonsättarskyddet — liksom för övrigt auktorsskyddet i det hela — har sitt fulla berättigande såsom ägnat att i sin mån uppmuntra och stödja en för samhället betydelsefull produktion, som är i stort behov av sådant stöd, i samma mån torde man hava att motse en avspänning i det nuvarande motsatsförhållandet mellan de sammanslutna tonsättarna och de företag, i vilkas verksamhet offentlig musikutövning ingår.»

I en anmärkning liksom i förbigående framhåller motionären, att Stim icke ställts »under offentlig kontroll, vilket mycket väl skulle kunna diskuteras, på grund av de stora vanskligheter, som fördelningen mellan tonsättarna av de influtna medlen måste erbjuda». Redan i motionen år 1929 påpekades, att Stim icke var underkastad offentlig kontroll, och det har i själva verket varit ett kärt motiv för alla dem, som vägra förstå det berättigade i uttagande av utföranderättsättningar, att frankt förklara, att alla medel gå till administrationskostnader och till ett fåtal privilegierade. Att motionären slutit sig till dessa kontrollivrare framgår av ovanstående citat, och det är tydligt, att han icke läst de yttranden, som tidigare ingivits till olika utskott. År 1928 verkställdes såsom redan framhållits en granskning av Stims verksamhet. År 1929 förklarade sig Stim i yttrande till Andra kammarrens första tillfälliga utskott icke ha någonting emot en ny granskning. Stim tillåter sig likaledes nu erbjuda första lagutskottet att på sätt, som kan finnas lämpligt, företaga av motionären önskade undersökningar. En granskning kommer att visa, att motionärens påstående, att fördelningen av de inkomna medlen till tonsättarna måste vålla stora svårigheter, icke är vederhäftigt; de problem fördelningsarbetet kunde erbjuda och som för den icke initierade förefalla vanskliga, äro längesedan lösta av Stim. Stim har under alla år haft tillgång till handelstekniskt skolad personal, därjämte musikaliskt utbildade kapaciteter och en maskinell utrustning, som torde fylla de allra högsta anspråk. Stims arbetsmetoder ha också under årens lopp studerats av en mångfald experter på olika områden, av vilka må nämnas representanter för Stockholms stads statistiska kontor, Riksbanken och Telegrafstyrelsen, olika tidningars handelstekniska experter, musikkör-läggare, svenska och utländska affärsmän m. fl. Stim vågar t. o. m. tro, att envar som gör sig besvär med att sätta sig in i Stims statistiska metoder, blir tvungen att skänka Stim högsta betyg för den kontorstekniska organisationen. Stim erbjuder sig dessutom att låta taxor och tariffer, kollektivavtal och korrespondens bli föremål för en granskningsmans undersökning. I skri-

1929 års sakkunnigutlåtande.

(Mot. s. 11, st. 3.)
Kontroll av Stims arbetsmetoder.

velse till Konungen den 24 februari 1939 har Stim bl. a. med anledning av motionen själv begärt en officiell kontroll av föreningens verksamhet.

Det må på tal om de krav på granskning, som förekommit i tidigare motioner, påminnas om att i 1929 års motion den anmärkningen gjordes »att Stim till väsentlig del inriktar sin verksamhet på endast vissa slag av företag, såsom folkparker, restauranter, biografer, teatrar, rundradio, men endast i mycket ringa utsträckning synes taga hänsyn till övriga fall, då musik ifrågakommer». Härmed åsyftades kaféer, pensionat, hotell och liknande, som utföra musik medelst mekaniska instrument. Det är förvisso sällsamt, att några år senare en motion kan väckas, som går ut på att befria just dessa näringsidkare från skyldigheten att utgiva ersättning.

Hänvisningar till utländsk rätt.

(Mot. s. 4,
st. 2.) Motionärens framställning härvidlag är ofullständig. Den bör för det första kompletteras med upplysningen, att i åtminstone följande länder principen om auktors bestämmanderätt över det offentliga utförandet genom högtalare av hans radioutsända verk erkänts utan att rättegångar behövt föras till högsta juridiska myndighet: Australien, Brittiska Indien, Bulgarien, Estland, Kanada, Monaco, Norge, Portugal, Schweiz, Spanien, Sydafrikanska Unionen. För det andra bör nämnas, att samma princip fastslagits — förutom av högsta domstolarna i de av motionären angivna länderna, Förenta Staterna, England, Belgien, Danmark, Finland, Rumänien och Tjeckoslovakien — för Frankrikes del av Cour d'appel den 6 december 1933, i Ungern av Ungerns högsta domstol den 9 september 1936 samt i Holland av Hooge Raad den 6 maj 1938.

Till de av motionären anförda domarna i motsatt riktning ävensom åberopade polska lagstiftningen böra även vissa kommentarer göras.

Frankrike.

Det av motionären åberopade utslaget 30 mars 1936 av Tribunal correctionnel i Saverne, vilket utslag fastställdes den 25 juni s. å. av Cour Colmar, har icke den innebörd motionären anger. Vederbörande blev därvid frikänd icke av principiella skäl — alltså icke därför att domstolen vägrade »godtaga anspråk på att det skulle vara förbjudet för innehavare av radiomottagningsapparater att återgiva radioutsändningen för allmänheten», vilket motionären anger, — utan därför, att i detta speciella fall de subjektiva rekvisiten för en fällande dom icke ansågos vara för handen. Cour Colmar hänvisar också målsäganden att skadeståndsvägen göra sina krav gällande, varav synes framgå, att domstolen tvärtom hävdar en principiell uppfattning rakt motsatt den av motionären argumenterade. Ifrågavarande dom står alltså icke i strid med Cour d'appel's avgörande den 6 december 1933, genom vilket auktorsrätten erkändes på här behandlade område.

Holland.

Motionären har förbisett, att Hollands högsta instans, Hooge Raad, den 6 maj 1938 upphävt det av motionären anförda domstolsutslaget i Rotterdam. (Se Geistiges Eigentum, Internationale Zeitschrift für Theorie und Praxis des Urheberrechts und seiner Nebengebiete, herausgegeben von Mr. Dr. P. S. Gerbrandy, o. Professor Vorsitzender der Rechtswissenschaften an der freien Universität, Amsterdam, Vorsitzender des holländischen Radioraad und Dr. P. Bienstag, Amsterdam, Leiden [Holland], Band 4, häfte 1, sid. 87.) Efter-

som sistnämnda prejudikat är det senaste och eftersom licenstätheten i Holland — om man medräknar innehavarna av s. k. trådradio, som är mycket vanlig i Holland och som icke inräknas i den officiella statistiken över antalet licenser — är ungefär lika stor som i Sverige, har denna dom ett särskilt värde. För den skull bifogas i översättning det referat av målet, som återfinnes i »Geistiges Eigentum», samt likaså i översättning ett sammandrag av de argument, som framställdes av auktorsrepresentanten i huvudskriften till Hooge Raad. (Bil. 1 och 2.)

Tyskland.

Den tyska auktorslagen innehåller sedan 1910 en bestämmelse (22 § A) om att offentligt utförande medelst mekaniskt instrument är fritt. Denna tillkom för att om möjligt stärka den då nya tyska grammofonindustriens konkurrenskraft gentemot den utländska, ehuru den aldrig kom att få någon betydelse i detta avseende. Bestämmelserna togo däremot naturligtvis icke sikte på så moderna företeelser som begagnandet av radiomusik i offentliga lokaler. Reichsgerichts åberopade dom av den 12 juni 1932 bygger emellertid följdriktigt på nämnda stadgande ehuru detta icke kommer till uttryck i domens ordalydelse. En dom i annan riktning, som skulle ha medfört, att utförande medelst radiohögtalare varit beroende av tonsättarens medgivande, under det att utförande med hjälp av grammofonskiva varit fritt, hade i sina praktiska verkningar inneburit en inadvertens av samma slag som den vilken skulle uppkomma genom en svensk lagändring enligt motionärens förslag. Sedan några år föreligger emellertid ett förslag till ny lag på hit-hörande område i Tyskland, vilket upptager liknande bestämmelser som i Sverige beträffande användande av mekaniska instrument — 22 § A kommer alltså enligt förslaget att upphävas — samt samma bestämmelser som i den alltså gällande lagen i Österrike (Ostmark) beträffande användning av radiohögtalare. Det torde icke heller råda något tvivel om att det nya tyska förslaget kommer att bli antaget. I trots av 22 § A har redan utförande av musikaliska verk medelst tonfilm gjorts beroende av tonsättarens medgivande. Utförande medelst tonfilm och medelst radioapparat är ju i många hänseenden jämförbara med varandra.

Italien.

I Italien är radion helt förststatligad och den italienska tonsättarorganisationen ett statligt organ, som f. ö. förutom ersättningarna till tonsättarna inkasserar nöjesskatten. Licens för innehav av radioapparat utgår med belopp, som variera inom mycket vida gränser. För badortshotell står avgiften i proportion till antalet badstolar, som företaget ställer till gästernas förfogande, för andra hotell i proportion till antalet rum och prisernas höjd etc. Tonsättarersättningen utgår med viss procent på samtliga dessa bruttointäkter å radioverksamheten. Enligt meddelande från den kände auktorsjuristen Valerio de Sanctis (brevet bifogat i fotografisk kopia och i översättning; bil. 3 och 4) utgår emellertid i stället för ersättning från innehavarna av offentliga lokaler med radioanläggningar en särskild tilläggsersättning till auktorerna med viss del av de förhöjda licensavgifter lokalinnehavarna ha att erlagga.

Polen.

Den åberopade polska lagändringen 1935 tillkom samtidigt med att polska staten övertog det tidigare såsom privatföretag drivna radiobolaget. Enär på

grund av sociala förhållanden radioverksamheten i landet visade föga livskraft, vidtogs den drastiska åtgärden att expropriera auktorernas tidigare av musikförbrukarna i Polen allmänt erkända rätt för att om möjligt stimulera till ökad användning av radiomottagare. Ifrågavarande polska bestämmelse är sålunda icke förebildlig för svenska förhållanden.

Luxemburg.

Beträffande den åberopade domen av kassationsdomstolen i Luxemburg vilja vi endast påpeka, att någon tonsättarorganisation icke finnes i detta land, att ingen som helst licens för innehav av radioapparat erlägges — icke ens av privatpersoner — att radiostationen i Luxemburg helt lever på tyska, franska, engelska och holländska firmors reklamsändningar och att radiostationen är en av landets allra viktigaste inkomstkällor genom de belopp, som erläggas av firmorna i fråga.

Av vad här anförts, måste enligt vår mening den slutsatsen kunna dragas, att intet av de fall, då genom domstolsutslag tonsättarna i utlandet vägrats ersättning av etablissementsinnehavare för musikutföranden medelst radiohögtalare är av betydelse vid behandlingen av hithörande problem i Sverige.

Bernkonventionen.

- (Mot. s. 4. o. 14.) Till de synpunkter motionären framför beträffande Bernkonventionens bestämmelser bör tilläggas, att en lagändring enligt motionärens förslag givet står i strid med såväl Bernkonventionens anda som det föreliggande förslaget till förtydligande av konventionens text. Bernunionen beslöt på sin tid, att en konferens för revision av Bernkonventionen skulle äga rum i Bruxelles år 1935. Konferensen blev emellertid uppskjuten och har ännu icke hållits. Till förberedande av konferensen har emellertid Bernunionens internationella byrå i samarbete med belgiska regeringen utarbetat ett detaljerat program för konferensen, innefattande förslag till ändringar i gällande konvention, vilket utsänts till unionsländernas regeringar. I detta program föreslås, att i Bernkonventionen art. 11 bis första stycket skall införas en bestämmelse, att upphovsmän till litterära och konstnärliga verk ha uteslutande rätt att medelst högtalare eller på liknande sätt delgiva publiken ett genom radio utsänt verk. Detta förslag, som sålunda är utarbetat av Bernunionens officiella organ, har delgivits samtliga de till Bernunionen anslutna länderna, utan att från något håll hittills någon invändning riktats mot detsamma. Motionären har underlåtit att meddela varifrån förslaget emanerar.

Gällande svensk rätt.

- (Mot. s. 8—9.) Motionärens påpekande, att i 1919 års lagtext — enligt hans mening — själva ordalydelsen häntyder på att en person och icke en maskin är den föredragande resp. utförande, synes oss visserligen ovidkommande i detta sammanhang. Vi önska emellertid här framhålla att stadgandet i 2 § angående återgivande av ett å mekaniskt instrument upptaget verk — vilket stadgande av motionären i detta sammanhang åberopats — tillkom icke därför att lagstiftaren med den allmänna regeln enligt 2 § tänkte huvudsakligast på att en fysisk person skulle vara den utförande, utan därför att »Skandinaviska Grammofonaktiebolaget» år 1914 hade inkommit med begäran att i lagen skulle införas bestämmelser om att utförandet medelst mekaniska

instrument skulle vara *fritt*. Det framgår ju av såväl motiven till 1919 års (1914) lag som av motiven år 1929 att lagstiftarna ingalunda ställde sig på den linjen, att skyddet skulle vara begränsat till något eller några särskilda slag av hörbargörande.

Att motionärens uppfattning icke delas av sakkunniga på åtminstone närliggande områden framgår av följande. Vid antagandet av 1919 års lag hade ljudfilmen ännu icke uppfunnits. Ingenting i lagtexten tydde på att ett kinematografiskt framförande av musikverk skulle jämföras med ett utförande. Att denna lucka fanns observerades emellertid i och med ljudfilmens framträdande av de sakkunniga 1929, vilka också yrkade på att luckan skulle fyllas. »Vad åter beträffar kinematografiskt framförande av musikaliskt verk lär detta, såsom innebärande en form av verkets offentliga framförande, redan enligt gällande lydelse av 2 § vara beroende av tonsättaren. Ehuru således enligt de sakkunnigas mening särskilda bestämmelser om mimiska och musikaliska verks offentliga utförande på kinematografisk väg strängt taget skulle vara överflödiga, anse de sakkunniga, att det ur enkelhetens och tydlighetens synpunkt är lämpligt, att i lagen upptages en bestämmelse, varigenom kinematografiskt framförande överhuvud — det må komma till stånd genom 'stumfilm' eller 'ljudfilm' — göres beroende av författaren (tonsättaren).» Härav framgår tydligt, att de sakkunniga 1929 ansågo, att lagen skyddade jämväl framförande resp. utförande annorledes än medelst fysisk person.

I nuvarande kontrakt av den 20 april 1931 mellan AB. Radiotjänst och Stim står stadgat: »Innehavare av radiomottagningsapparat kan icke på detta avtal grunda någon rätt att i förvärvssyfte utnyttja radioutsändningen av verk, som innefattas i avtalet.» Kontraktet, som f. ö. tillkom genom skiljedom, varvid dåvarande överdirektören, excellensen Rickard Sandler, fungerade såsom skiljedomare, kom att innehålla sagda bestämmelser, icke på grund av att kungl. kungörelsen av den 20 juni 1924 beträffande betingelserna för innehav av radioapparat upptog ett villkor: »under förbehåll av enskild rätt» utan av den anledning, att en av tonsättarnas representanter råkade vara ingenjör på det radiotekniska området, så att han i någon mån kunde förstå och ana hur den radiotekniska utvecklingen skulle komma att gestalta sig. Reservationen i kontraktet mellan Radiotjänst och Stim tillkom följaktligen just med tanke på blivande användning av högtalare i offentliga lokaler. Enär bestämmelsens innebörd diskuterades både vid de enskilda förhandlingarna mellan parternas representanter (1930) och inför skiljedomaren (1931), måste man utgå ifrån, att skiljedomen tog hänsyn till framtida möjligheter för tonsättarna att erhålla ersättning även då musikaliska verk skulle komma att återgivas medelst radiohögtalare å offentliga lokaler.

I tidigare avtal mellan AB. Radiotjänst och Stim (tecknat 1926) fanns icke ovan omförmälda förbehåll. Anledningen till att Stim icke tidigare hade begärt inryckandet av bestämmelsen i kontraktet var icke den, att Stim varit tveksam om det berättigade i ett krav på möjlighet att inkassera ersättning då musikverken offentligt utnyttjades medelst radiohögtalare. Det var i stället samma anledning, som gjorde att Telegrafstyrelsen — såsom förut nämnts — sänkte licensen för innehav av radioapparat på offentlig lokal till samma avgift som för privat innehav: högtalarna voro så tekniskt ofullkomnade, att de icke kunde användas på offentlig lokal. *Skälet utgjordes med andra ord av exakt samma omständigheter, vilka medförde det beklagliga förhållandet, att frågan om användning av radiohögtalare icke berördes*

(Mot. s. 5,
st. 5.)

Förbehåll i
avtalet med
Radiotjänst.

i förarbetena till 1931 års lagändring (år 1929). Motionären anför nu detta såsom ett indicium på att hans uppfattning i huvudfrågan är riktig. Men motionären försummar meddela, dels att hela frågan saknade aktualitet under dessa förarbeten, dels att *Justitiedepartementets sakkunniga* i sin promemoria av år 1937 angående grunderna för en reform av lagen — arbetet utfört på Kungl. Maj:ts uppdrag — förordat införandet av en bestämmelse rakt motsatt motionärens förslag, dels slutligen att även AB. Radiotjänst biträtt ovannämnda sakkunnigas mening.

Den enskildes nyttjanderätt till radioutsändningar. Bland de villkor, som å radiolicensen äro angivna för rätt att innehava radiomottagningsapparat, finnas upptagna följande:

»4) Innehavare av mottagningsapparat eller annan person, som tillåtes lyssna å mottagningsapparat, skall hemlighålla innehållet av telegraf- eller telefonmeddelanden, som avlyssnats å apparaten, och äger icke nedskriva sådana meddelanden eller göra något som helst bruk av innehållet i dem. Vad nu sagts gäller icke nödsignaler och andra meddelanden, som uppenbarligen äro avsedda för en var (allmänheten).

Det är förbjudet att genom vidarebefordran eller reproduktion kommersiellt utnyttja det nyhetsmaterial, som medelst rundradio utsändes från svenska rundradiostationer.

Jämlikt lagen den 30 maj 1919, S. F. S. nr 381, om rätt till litterära och musikaliska verk med däri genom lag den 24 april 1931, S. F. S. nr 74, gjorda ändringar är det förbjudet, att offentligen föredraga skrift eller muntligt föredrag eller utföra musikaliskt verk, som utsändes genom radio, i annan mån eller i annan ordning än som lagen stadgar; och är härutinnan särskilt att märka, att till föredragande och utförande är att räkna jämväl det direkta återgivandet genom radiomottagningsapparat.

5) Därest mottagningsapparat användes för radiounderhållning, till vilken allmänheten äger tillträde, skall avlyssnandet av sådana telegraf- och telefonmeddelanden, som enligt punkten 4 här ovan skola hemlighållas, i möjligaste mån förhindras.»

Även med en lagändring enligt motionärens förslag måste sålunda en apparatinnehavare iakttaga varsamhet med de i radio utsända program han offentliggör.

(Mot. s. 12, st. 2.) Motionären anmärker på att enskilda äro betagna rätten att fritt nyttja vad som genom statens försorg erbjudes allmänheten. Vid närmare eftertanke torde emellertid envar inse det felaktiga i denna motionärens synpunkt. Vi vilja göra en jämförelse med ett likartat och visst icke verklighetsfrämmande fall. Hur skulle manne statsmakterna ställa sig om en enskild person toge sig för att låna ett antal böcker och tidskrifter från ett statsunderstött bibliotek och därmed öppnade en utlåningsrörelse i förvärvssyfte, en s. k. bokbar.

Det synes orimligt att tänka sig, att det förhållande, att staten eller halvstatliga institutioner övertog förmedlingen av vissa arbeten till allmänheten skulle medföra, att den som utfört dessa arbeten skulle fräntagas sin rätt till ersättning för det affärsmässiga begagnandet av desamma. Frågeställningen synes oss i stället helt enkelt vara denna: Innebär det för en lokalinnehavare en ekonomisk fördel att bjuda sina kunder musikunderhållning medelst radioapparaten — ger detta honom alltså ett övertag över den konkurrent, som icke begagnar musik? Om så är fallet, anser Stm det vara rätt och billigt att lokalinnehavarna ersätta auktoren för den nytta

de draga av de utförda verken. Att dessa företagare anse sig icke blott draga nytta och ekonomisk fördel av utan t. o. m. vara beroende av den musik de återgiva, har kommit till uttryck bl. a. i den skrift »Riksföreningen mot Stim» nyligen ingivit till Konungen. I denna talas enligt T. T:s referat om »de medborgargrupper, vilka i sin verksamhet äro mer eller mindre beroende av musikåtergivning».

Om sålunda rätten till ersättning vid offentligt utförande medelst radiohögtalare erkännes, vill motionären icke medgiva, att lokal innehavaren är den part, som betalningsskyldigheten i första hand åvilar. Av motionärens motivering framgår icke klart, om han tänkt sig att A/B Radiotjänst skulle inträda i pensionatsinnehavarnas, restauratörernas, kaféidkarnas m. fl:s ställe och att sålunda en tilläggsersättning utöver avgiften för rätten att sända musikverken bör utgå. Har detta varit motionärens mening, önskar Stim anförda följande: Sannolikt måste i sådant fall radiolicenserna på ett eller annat sätt höjas, antingen genom att lokal innehavarna erlade en väsentligt större avgift till staten för rätten att inneha radioapparat, varigenom ett liknande förhållande som det nuvarande för lokal innehavarna inträder, eller också skulla radiolicenserna överlag bli högre. I sistnämnda fall skulle de radioinnehavare, som icke driva sådan rörelse som kaféägare, pensionatsinnehavare etc. komma att erlagga ersättning för dessa näringsidkare. Enahanda skulle ju förhållandet bli, om beloppen skulle komma att tagas av de s. k. överskottsmedel, som Kungl. Telegrafstyrelsen varje år redovisar till staten. Emellertid synes motionärens resonemang — om detsamma kan tolkas på angivet sätt — oriktigt. Med lika stor rätt skulle man då kunna kräva, att A/B Radiotjänst iklädde sig skyldigheterna gentemot auktorerna, om en kaféägare eller privatperson — vilken som helst — toge sig för att upptaga de utsända musikverken på grammofonskiva och driva handel med dessa. Detta är icke en fantasifull och otänkbar konstruktion utan anknyter direkt till inträffade händelser. Motionärens sammanfattning av sina synpunkter i satsen: »Från de avgifter, som erläggas för radiolicenserna, bör var och en, vars arbete användes i radions tjänst, få hela den ersättning, som tillkommer honom, så att varje innehavare av en radiomottagningsapparat kan låta allt, som frambringas på denna, komma till vilkens som helst kännedom *utan några inskränkningar*» (kursiverat av oss) innebär med absolut logisk konsekvens, att grammofonindustrien för fabrikationen av grammofonskivor icke skulle komma att erlagga någon ersättning till auktorerna, blott upptagningarna skedde direkt från högtalarna vid radioutsändningarna.

Motionären anser uppenbarligen, att tonsättarna i varje fall skulle vara i stånd att utkräva alla dessa belopp av A/B Radiotjänst, ty tonsättarna ha i sin organisation »ett så mäktigt vapen, att icke inkomster från restauranter, hotell och pensionat skola behövas». För att visa vapnets skärpa just i Sverige framhåller motionären, att tonsättarna enligt den svenska lagstiftningen intaga en gynnad ställning, ity att Sverige icke begagnat sig av Bernkonventionens medgivande att vid tvist om storleken av arvudet för radiering av tonsättarens verk arvudet kan bestämmas av utomstående kompetent auktoritet. Det förtjänar återigen anmärkas, att motionärens studium av hithörande frågor icke varit så ingående. Han har nämligen icke upptäckt, att tonsättarna i samtliga länder utom ett — Norge — intaga samma gynnade ställning. I Norge har förunderligt nog bestämmelsen i fråga, som infördes i Bernkonventionen vid revideringen i Rom 1928 på huvudsakligast

(Mot. s. 11,
st. 3.)

Ekonomiska
konsekven-
ser för
tredje man
av förslaget.

(Mot. s. 12,
st. 3.)

(Mot. s. 11,
st. 3.)

Redan 1929
avtal om
skiljedom
med Radio-
tjänst.

den norske representantens yrkande och därefter i norska lagen, medfört en förbättrad ersättning till tonsättarna — alltså har den icke varit till förfång utan till fördel för upphovsmännen — ity att den kompetenta auktoriteten vid det enda tillfälle den anlätades utdömt högre ersättningsbelopp än vad tonsättarna tidigare genom upplåtelse av repertoaren kontrakterat.

Men även om för speciellt tonsättarorganisationens i Sverige del det hade varit så gynnsamt, att ett flertal andra länder men icke Sverige hade antagit den bestämmelse om »kompetent auktoritet» vid avgörandet av honorären vid radioutsändningar, vilken bestämmelse medgives av Bernkonventionen, så har redan för länge sedan den gynnade ställning, som Stim skulle ha kunnat intaga, upphört. Det mäktiga vapen, tonsättarna enligt motionären ha i sin organisation vid förhandlingar med Radiotjänst, har mist sin skärpa, ty redan 1929 — sålunda två år före lagändringen 1931 — tecknade Stim med Radiotjänst ett skiljedomsavtal, som alltjämt är i kraft och som skall gälla »såvitt på Föreningen beror», även för den händelse Radiotjänst skulle »upphöra med sin verksamhet men denna fortsätta av annan institution». Stim har sålunda av fri vilja avstått från sin gynnade ställning genom att underkasta sig »en kompetent auktoritet», d. v. s. en skiljedomsdomare.

En expropriation till förmån för nöjesindustrin. Stim vågar hålla före, att Högsta Domstolens prejudikat — i anseende till att utförligt stadgande icke finnes inryckt i lagen — bör uppfattas sålunda: det i lagen erkända auktorsskyddet bör i första hand omfatta offentligt utförande medelst sådant mekaniskt instrument, som avses med beteckningen radiohögtalare. Skulle den ändring motionären föreslagit antagas, så skulle ändringen innebära en expropriation av en naturlig, moraliskt-juridiskt berättigad auktorsbefogenhet till förmån — icke för statliga, sociala, kulturella och liknande uppgifter — utan för en viss grupp affärsmän, näringsidkare, nöjesföretagare etc. Statligt och kommunalt understödda kulturföretag, såsom orkesterföreningar, teatrar och Skansen skulle bli nödsakade att finna sig i de besvärligheter och de utgifter — visserligen våldsamt överdrivna i propagandan mot auktorsrättigheternas målsmän — som ovillkorligen måste följa med övervakningen av auktorsrättigheternas efterlevnad, under det att nöjesindustrin skulle komma att profitera av expropriationen.

(Mot. s. 8.) Det är anmärkningsvärt, att motionären åberopar reservanten i Högsta Domstolen för att få stöd för sin åsikt, att eftersom besökare av kaféer och restauranter torde ha radio i sina hem, det är onaturligt, att avgift skall utgå av samma ställens innehavare, då deras gäster få lyssna till radio å lokalerna i fråga. Reservanten i Högsta Domstolen utvecklar en från majoriteten avvikande åsikt, byggd på uteslutande formella, lagtekniska — i anslutning till 1931 års text — grunder. Han uttalar ingen som helst åsikt om rimligheten, det moraliskt berättigade i tonsättarkravet på ersättning från innehavare av offentlig lokal med radiohögtalare. Tvärtom synes reservanten — i motsats till motionären — ha räknat med, att avsikten hos lagstiftaren varit att genom radio utsänt verks offentliggörande medelst högtalare skulle betraktas såsom ett utförande av verket, ehuru reservanten även i sådant fall måste finna de *formella* betingelserna för skadestånds- och straffansvar alltför svaga. Motionärens ståndpunkt är ju den rakt motsatta. Enligt hans uppläggning av problemet borde ju lagskyddet upphävas, även om lagtexten varit fullt klar i berörda avseende. Att under sådana förhållanden åberopa reservationen förefaller märkligt.

Allmänna konsekvenser av den föreslagna lagändringen.

I besvärsskriften år 1932 till Kungl. Maj:t i de båda prejudicerande rättegångarna framhöll Stim:

»I själva verket har den nya konstruktionen av grammfonapparaten lett fram till en på sådant sätt kombinerad apparat mellan grammfon och radiomottagare, att det för lyssnaren knappast finnes någon möjlighet att avgöra, om utförandet genom apparaten härrör sig från en grammfon eller radio. Den nya apparaten är nämligen så konstruerad, att man genom användande av en omskiftare eller kontaktknapp kan få apparaten att fungera som radiomottagare eller som s. k. radiogrammfon. Denna omständighet gör det möjligt för innehavaren av apparaten att vid en rättegång om olovligt utförande av musikaliska verk *medelst grammfon* fria sig genom en invändning, att apparaten använts *såsom radiohögtalare* — för såvitt utsändandet med radiohögtalare icke skulle falla under författarlagen. Skulle den förorättade till äventyrs kunna bevisa, att apparaten icke tjänstgjort som radiohögtalare (genom förebringande av utredning om att det ifrågasvarande verket icke blivit av Aktiebolaget Radiotjänst utsänt den uppgivna dagen), kan apparatinnehavaren påstå, att han upptagit och återutsänt en utländsk utsändningsstation. Härav följer, att tonsättare, därest den av Kungl. Hovrätten hävdade meningen vinner gillande, står maktlös gentemot den, som låter utföra hans verk medelst dylika kombinerade radio- och grammfoninstrument, och bestämmelsen i § 2 sista stycket skulle då komma att för tonsättaren innebära endast en vacker illusion. I detta sammanhang tillåta vi oss framhålla ett i rättsligt avseende egendomligt förhållande, som kommer att uppstå, därest Kungl. Hovrättens mening blir gällande: utförandet av ett och samma musikaliska verk i en offentlig lokal genom en och samma högtalare blir då i det ena fallet fritt, nämligen om en radioutsändning av verket återgives, men i det andra åter skyddat, nämligen om en å grammfonskiva gjord upptagning av verket återgives. Utförande genom grammfon är ju förbehållet tonsättarens bestämmanderätt, under det att utförande genom högtalare under ovan angivna förutsättning ej är skyddat. Ett dylikt tillstånd kan icke anses tillfredsställande ur rättslig synpunkt.

Den ovan beskrivna apparaten, populärt benämnd 'radiogrammfon', har blivit synnerligen spridd på offentliga lokaler, kaféer och konditorier. Den förlust och skada, som åsamkas tonsättarna genom att de undandragas varje möjlighet till kontroll av de utföranden, som företagas medelst de nya mekaniska tal- eller musikinstrumenten, måste bli så mycket större, i samma mån som den mekaniska musiken fortsätter att helt undantränga den levande. Tonsättarens inkomst på försålda noter har sjunkit till ett minimum, ja, för den seriösa tonsättaren har varje möjlighet att erhålla någon inkomst på notförsäljning försvunnit, vilket till stor del torde böra skrivas på den mekaniska och radiomusikens skuldkonto. Men även den inkomst, som tonsättaren tidigare haft på försålda grammfonskivor, har under senare år gått katastrofalt tillbaka. Detta kan visserligen till en del förklaras med en hänvisning till den allmänna depressionen, men man torde icke kunna förneka möjligheten av ett samband mellan de sjunkande försäljningssiffrorna och det ökade antalet offentliga lokaler, varest musik utföres medelst mekaniskt instrument och radiohögtalare.

Man gör sig förvisso ej skyldig till någon överdrift, om man vågar påstå, att radion i en ej alltför avlägsen framtid kommer att tagas i anspråk för

utförande av all populärmusik å offentliga lokaler. Högtalarapparaterna äro redan nu så fulländade, att radion på många ställen numera kan med framgång upptaga konkurrensen med den manuellt utförda musiken. Därest utförande medelst mottagningsapparat och högtalare skulle bliva oberoende av tonsättarens bestämmanderätt, skulle detta hava till följd, att innehavare av en dylik apparat gynnades icke allenast genom att han befriades från att erlægga den eljest utgående ersättningen för de i förvärvssyfte företagna utförandena av de skyddade verken, utan även genom den förmånen att han sluppe att engagera musiker. Den som på angivet sätt i sin restaurant-lokal föranstaltar musikutförande skulle alltså endast hava att erlægga den gängse licensavgiften av för närvarande 10 kronor per år och därmed göras berättigad att affärsmässigt utnyttja hela den genom radio spridda musiken. Detta skulle komma att medföra, att han för en obetydlig penning per år skulle erhålla tillgång till 1 200—1 500 av Radiotjänsts musiktimmor per år — med 'musiktimme' förstås här en tid av en timma, under viken endast musik utföres. En annan restaurantinnehavare, som i en liknande lokal låter utföra musik genom ett musikkapell, har att enligt nu gällande taxa erlægga till Stim en årlig avgift av mellan omkring 300 kronor och omkring 200 kronor i utföranderättsavgifter. Detta förhållande ådagalägger bättre än något annat det absurda i det tillstånd, som skulle uppstå, om den mening, som kommit till uttryck i ovannämnda hovrättsutslag, bleve allmänt gällande.

Den uppfattning, som kommit till uttryck i Hovrättens utslag, måste innebära, att innehavaren av radiomottagningsapparat resp. högtalare och 'radiogrammofon' endast skulle stå i rättsförhållande till Aktiebolaget Radiotjänst. Huruvida han erlagt licensavgiften eller ej synes vara utan betydelse på sätt ovan sagts, ty ej ens en 'licensskolkare', d. v. s. den, som underlåter att erlægga licensavgiften, blir med den ovannämnda uppfattningen straffad för olovligt utförande under angivna förhållanden. Stadgandet i K. K. den 20 juni 1924 angående rätt att innehava radiomottagningsapparat om förbehåll av enskild rätt är under sådana förhållanden en tom fras. Tonsättaren lämnas helt utanför saken och de rättigheter, han tillförsäkrats genom författarrättslagen, bliva helt inhiberade i förevarande fall. Ett dylikt sakernas tillstånd, redan i och för sig märkligt, är föga förenligt med Bernkonventionens anda. Skulle tonsättaren resp. hans rättsinnehavare för alla de utföranden, som äga rum med radiohögtalare, radiogrammofon etc., endast hava att hålla sig till Aktiebolaget Radiotjänst, så skulle detta i praktiken medföra, att sagda bolag bleve krävt på summor, som ej kunna anses stå i rimlig proportion till den nytta bolaget självt drager av utsändningarna.»

Vad som utsades vid detta tillfälle har 7 år senare ännu större aktualitet och tyngd. Radiohögtalarna ha utvecklats till sådan fulländning, att återgivningen ofta icke kan skiljas från musik, utförd på platsen. Det har vid många tillfällen förekommit, att representanter för Stim — själva musici till professionen — som besökt restauranter, kaféer och pensionat med trädgårdsservering en lång stund trott sig lyssna till restaurantkapell innan de efter sökande funnit, att musiken återgivits medelst radiohögtalare. Det har mången gång varit återgivning av t. o. m. danska, tyska och engelska sändningar vid en tidpunkt, som man endast för några år sedan ansåg obrukbar för radiomottagning på längre distans (juli månad kl. 13—14).

Att skilja mellan radioåtergivning och grammofon är över huvud taget icke möjligt.

Den, som använder radioapparat som underhållningsinstrument har — som tidigare påpekats — numera väsentligt större möjligheter att välja program än den, som har grammofon och vid underhållningen är nödsakad att välja sina musiknummer ur ett begränsat skivförråd. En sådan ändring av gällande lag, att utförande medelst radiohögtalare bleve fritt, skulle följaktligen omedelbart medföra, att bestämmelsen om tonsättarens rätt till ersättning vid offentligt utförande medelst grammofon bleve en ren fiktion. Med stöd av sina erfarenheter vågar Stim påstå, att många skulle vägra medgiva, att ett konstaterat utförande hade skett medelst grammofonskiva utan försvara sig med att någon utländsk station hade inkopplats. Grammofonerna äro ju redan nu liksom själva radioapparaterna merendels placerade osynligt för publiken, som endast ser högtalaranordningen. Ja, för innehavaren av grammofon skulle det te sig som en stor orättvisa att han skulle nödgas utgiva ersättning till Stim under det konkurrenten, som hade radiohögtalare och därmed billigare och bättre möjligheter att bjuda sina gäster musik, icke behövde göra detta.

Ett *elektrotekniskt* klagörande av förhållandet grammofon-radio visar än tydligare det inkonsekventa i motionärens förslag.

För nutida elektroteknici är det allenast en lämplighetsåtgärd, om meddelanden, musik, ljud överföres genom etern med »radiovågor» eller på trådar medelst »radiovågor» (högfrekventa vågor), eller på trådar medelst strömmar av det slag, som användas för vanlig telefoni (lågfrekventa strömmar), eller medelst ett eller flera av dessa överföringsmedel efter varandra. Det elektrotekniska arrangemanget måste givetvis vara utan betydelse för de auktorsrättsliga frågorna. Även måste det för dessa vara utan betydelse, om exempelvis en grammofonkonsert hörbargöres för allmänheten direkt genom grammofonens ljudtratt eller om den hörbargöres genom en högtalare, förbunden med elektrisk ledning med grammofonen, eller om den elektriska förbindelsen mellan grammofonen och högtalaren är mer eller mindre lång eller av det ena eller andra elektrotekniska slaget.

Om en restauratör bjuder sin publik musikunderhållning, så anser ju även motionären, att utförandet av ett skyddat verk, t. ex. ett stycke för violin och piano icke kan bli fritt enbart därför att restauratören medelst en elektrisk förstärkningsanordning gör framförandet hörbart för en större publik än den, som kan lyssna till violinen och pianot direkt. Ej heller har motionären avsett att skapa sådana förhållanden, att framförandet medelst grammofonskiva av samma violinstycke genom samma förstärkare skulle bli fritt. Om restauratören nu vill uppställa sin högtalare i en annan del av sitt etablissemang än där skivtallriken står, kan väl rimligen ej den därför erforderliga förlängningen av den elektriska förbindelsen mellan högtalare och grammofonen upphäva lagskyddet. Framförandet medelst högtalaren förutsattes naturligtvis fortfarande ske i förvärvssyfte inför en i en eller annan form betalande publik. Om nu restauratörens mekaniska musikinstrument utgöres av en sammanbyggd radioapparat och grammofon, s. k. radiogrammofon, och restauratören utan att i övrigt ändra något lägger om strömbrytaren, så att instrumentet fungerar som radioapparat och därvid händelsevis får in en grammofonutsändning från Radiotjänst av samma violinstycke, skall då framförandet därav medelst radiogrammofonen bli fritt, därför att den elektriska förbindelsen mellan grammofonskiva och hög-

Högtalar-
musik ett en-
helt tekniskt be-
grepp.

talare ytterligare förlängts? Det förtjänar f. ö. anmärkas, att den nyaste metoden för radioutsändning, redan tillämpad flerstädes i vårt land, består i överföring per telefontråd, s. k. trådradio. Vid exempelvis en utsändning av grammofonmusik blir radioapparaten då identisk med en grammofon endast med förlängd trådförbindelse från grammofonens pick-up till högtalaren.

Televisio-
nen.

Vad slutligen televisionen angår har den visserligen icke gjort sin entré i Sverige men i utlandet nått vida längre än till experimentstadiet. I februari månad 1939 visades sålunda med stor optisk och akustisk framgång en offentlig boxningsmatch medelst televisionssändning på tre stora biografer i London. När televisionen blir aktuell i vårt land, vilket naturligtvis endast är en tidsfråga, kommer den med säkerhet att handhas av ett statligt eller halvstatligt organ. Skulle motionärens synpunkter vinna gillande och auktors rättigheter bortfalla i och med att sändningar av ena eller andra slaget företagas genom statens försorg, så skulle exempelvis televisionerade konserter, teaterföreställningar, filmer, baletter, konstutställningar etc. kunna återgivras för betalande publik utan att ersättning behövde utgå till vare sig tonsättare, författare, artister, fotografer m. fl.

(Mot. s. 11,
st. 4.)

Konsekven-
ser för mu-
sikerna.

För varje år minskar antalet musiker, som äro anställda å restauranter. Stallmästaregården i Solna hade endast för några år sedan 12—15 musiker engagerade, under de senaste åren 3. Restaurant Kungsparken i Malmö hade tidigare två stora orkestrar anställda under sommarmånaderna, numera endast ett mindre kapell. Landsortsstädernas ledande hotell hade i sina trädgårdar stora ensembler, som konserterade. Numera ha flera av dem endast trio och ofta icke ens en sådan. Resten av musikunderhållningen toges via högtalare. Svenska Musikerförbundet har också vid flera tillfällen hemställt hos Stim att vid beräkandet av avgifterna för användning av mekaniska instrument och radiohögtalare taga tillbörlig hänsyn till dessa omständigheter på det att lokalinnehavare, som utbyta musiker mot sådana instrument, icke skola komma i gynnad ställning i jämförelse med lokalinnehavare, vilka anställa musiker för musikunderhållningen. Motionärens fria förmodan beträffande förslaget inverkan på de exekverande musikernas arbetstillfällen vederlägges sålunda av redan under flera år pågående utveckling. För de restauratörer, som ännu bjuda på »levande musik» och därigenom ikläda sig stora utgifter, måste en lagändring enligt förslaget medföra en uppenbar orättvisa.

(Mot. s. 3,
12 st. 2.)

Förlagsav-
talets eko-
nomiska be-
tydelse.

Tonsättarnas inkomster å försålda noter har såsom redan tidigare framhållits praktiskt taget försvunnit. En musikförläggare, som till trycket befordrar en romans, ett klavér- eller ett violinstycke, kan icke räkna med att genom notförsäljningen ens få igen sina kostnader för trycket och distributionen. Hans enda förhoppning att så småningom få igen sina utgifter är baserad på honom tillkommande andel av utföranderättssättningarna. Att han utom kostnaderna för tryck skall kunna giva tonsättaren verkliga honorar är nu för tiden helt uteslutet. Ett orkesterverk utgives i de flesta fall av rena ambitionsskäl. Kostnaderna bli praktiskt taget aldrig täckta ens av utföranderättssättningarna. Tonsättarna få ofta t. o. m. själva eller genom sina organisationer subventionera musikförläggarna för att få sina orkesterverk befordrade till trycket. För den skull framföras också de flesta nya orkesterverk efter manuskript. Då det gäller dansmusik äro förhållandena i det närmaste likartade. En eller annan succémelodi kan skänka något överskott på notförsäljningen, men detta överskott får täcka utgifter för utgiv-

ningen av alla de hundra och åter hundra dagmelodier, som icke komma på var mans mun. (Bok-förläggarna ha helt andra ekonomiska försättningar att betala författarna och likväl få vinst på de utgivna verken, vilket torde sammanhånga bl. a. därmed, att radion icke kunnat taga skönlitteraturen i sin tjänst i samma utsträckning som musikkulturen.) Icke ens beträffande den s. k. populärmusiken är det numera regel att kontant honorar betalas, möjligen någon gång ett förskott på tantiém å försålda not-exemplar, men detta stannar vid 50 eller 75 kronor. En reglering på lagstiftningens väg av förlagsavtalet erbjuder tyvärr inga reella möjligheter att ge tonsättaren kompensation för en inskränkning i lagskyddet. Genom den myckenhet av musik, som just genom radiohögtalare numera distribueras till allmänheten, har intresset för det aktiva musikutövandet i hemmen så gått tillbaka, att en förlagsverksamhet, grundad på enbart inkomsterna från utgivandet av noter i våra dagar är helt otänkbar. Förhållandet är nämligen det helt motsatta, att förläggaren, för att kunna existera på sin förlagsrörelse, är hänvisad att till stor del lita till de andelar han såsom delägare i utföranderättssättningarna kan erhålla, och den av motionären föreslagna lagändringen skulle få till följd, att tonsättarens inkomster skulle minskas även därigenom, att han åt förläggaren skulle anse det nödvändigt avstå en större del av honom tillkommande utföranderättssättningar, som genom den föreslagna inskränkningen i lagskyddet totalt sett skulle komma att sjunka.

Under åren fram till 1930 gav visserligen försäljningen av grammofonskivor i vissa fall icke föraktliga inkomster, som dock aldrig kunde komma de »seriösa» tonsättarna till del på grund av den ytterst obetydliga försäljningen av skivor, upptagande kulturellt syftande musikverk. Efter år 1930 har grammofonskiveförsäljningen gått katastrofalt tillbaka. Först på senaste året har en om ock mindre ökning märkts, vilket likväl är ett direkt utslag av de allmänna förbättrade konjunkturerna.

För tonsättarna av symfoniska verk, kammarmusik, romanser, piano- och violinstycken etc. äro utföranderättssättningarna den enda inkomsten av tonsättarverksamheten, för kompositörerna av dansmusik äro utföranderättssättningarna den huvudsakliga inkomsten. Radioprogrammen — även de populära grammofontimmarna — innehålla väsentligt större del »seriös» musik i förhållande till »schlagermusik» än motsvarande proportion mellan »seriös» och »schlagermusik» i grammofonskiveproduktionen. Detta betyder, att en lagändring, sådan som motionären föreslagit, skulle medföra väsentligt större ekonomiskt förfång för de »seriösa» tonsättarna än för »schlagerkompositörerna», som ju alltså skulle kunna få ersättningar för utföranden medelst grammofonskivor på offentliga lokaler. Lagändringen skulle med andra ord komma att verka i rakt motsatt riktning än vad lagstiftaren avsett med lagskyddet. Detta tillkom ju för att i första hand skänka tonsättarna av musikverk med kulturell syftning någon inkomst på sitt arbete. (Lagskyddet för dansmusiken infördes ju i Sverige så sent som 1927 och tillkom egentligen därför att den fria dansmusiken utövade konkurrens gentemot den skyddade »seriösa» musiken, vilket var till skada för den senare.) Den föreslagna ändringen skulle alltså bli av rent antikulturell natur.

Avser motionären att åstadkomma höjd ersättning till tonsättarna från Radiotjänst såsom kompensation för de uteblivna ersättningarna från innehavarna av radioapparater på offentlig lokal, vill det synas som om syftet likaså hade antikulturell karaktär. Radiotjänst måste enligt Stims mening betraktas som ett bildningsinstitut i första hand och som ett underhållnings-

Förslagets
antikultu-
rella konse-
kvenser.

(Mot. s. 11,
12.)

företag i andra hand. I varje fall torde radions musikutsändningar i långt högre grad än nöjesetablissemangens och restauranternas återgivningar medelst grammofon och radiohögtalare böra betraktas såsom kulturella insatser. Att under sådana omständigheter överflytta vissa kostnader till Radiotjänst synes oriktigt.

- (Mot. s. 11.) Även i annat avseende synes motionen tyda på en antikulturell inställning hos motionären. I motionen utsäges nämligen: »Tonsättarna ha genom Stims verksamhet fått större inkomster än de eljest skulle erhållit». Den nakna sanningen är, att Stim tillför åt den absoluta majoriteten av tonsättarna, den enda inkomsten av deras skapande verksamhet och endast en ringa del av vad tonsättarna rättvisligen kunde ha krav på. Mot bakgrunden av detta faktum måste Stim tillbakavisa motionärens insinuation i ovan citerade sats, som också utsäger att Stim genom sin verksamhet orättmätigt skulle ha tillfört tonsättarna inkomster.
- (Mot. s. 5, st. 5.) Stim vill även påpeka det i hög grad vilseledande i motionärens formulering, att Stim »är innehavare av ett stort antal (kursiverat av oss) tonsättares författarrätt till sina verk» samt att Stim »hade med A/B Radiotjänst träffat avtal om utförande pr radio av vissa verk» (kursiverat av oss). I själva verket företräder Stim praktiskt taget alla tonsättare, såväl svenska som utländska. Avtalet med A/B Radiotjänst omfattar hela världsrepertoaren.
- (Mot. s. 13.) I slutet av sin motivering för förslaget om lagändring åberopar motionären semesterlagstiftningen. »Man bör främja uppkomsten av semesterpensionat, som för minsta kostnad kunna ge mesta möjliga valuta» skriver motionären. Hade det varit fråga om på statligt initiativ och med statsbidrag tillkomna semesterpensionat, hade man möjligen kunnat förstå meningen med hänvisningen. Men ingen äger väl en så ljusblå tro, att han hoppas på, att någon privat företagare av välgörenhet och av ideell omtanke om nya skolor semesterfirare med egna uppförfingar startar sådana pensionat. Varför skola just tonsättarna vara den part, som skall lämna sina bidrag gratis till nya företagare, som i förhoppning om egen ekonomisk vinst öppna nya pensionat?
- (Mot. s. 9.) Motionären anser, att »den alldeles övervägande delen av allmänheten» betraktar det som trakasseri, då Stim kräver ersättningar från pensionat och restauranter för utföranden medelst radioapparater. Allmänheten reagerar förvisso snabbt och påtagligt, då den blir berörd av sådana företeelser, som icke överensstämmer med det vanemässiga. Då allmänheten reagerar brukar i de allra flesta fall reaktionen avspeglas i tidningarnas insändareavdelningar. Stim har sedan flera år abonnemang å Sveriges samtliga tidningar och en egen urklippsbyrå, som registrerar allt berörande Stims verksamhet. Samtliga de insändare, som behandlat Stim, ha på ett — säger ett — undantag när härrört från musikälskare och icke från allmänheten. Stims erfarenhet har tvärtom lärt, att just *allmänheten* med gillande omfattat de principer, som Stim tagit till uppgift att omsätta i praktiken.

Av ovan anförda torde framgå, att frågan om begränsning av lagskyddet enligt motionärens förslag har flera sidor och skulle medföra betänkliga konsekvenser i mer än ett avseende. I själva verket rullar förslaget upp ett helt komplex av problem, som äro svåröverskådliga och fordra ett ingående studium av sakkunniga. Enär en av Kungl. Maj:t redan tillsatt sakkunnig kommission dock inom kort skall behandla alla de ämnen, som ha samband med auktorsrättslagstiftningen för att åstadkomma en gemensam

internordisk lagstiftning på auktorsrättens område, vill det synas, som om man genom ett beslut att redan nu ändra lagen skulle binda och begränsa sakkunniges uppdrag på ett sätt, som för kulturen och betydelsefulla statliga och sociala intressen skulle vara till men och som därjämte skulle skada det internordiska samarbetet.

Med hänvisning till ovan anförda får styrelsen för Föreningen Svenska Tonsättares Internationella Musikbyrå, Stim, u. p. a. härmed hemställa, att Riksdagens Första Lagutskott måtte avstyrka motionen nr 27 i Andra kam-maren.

Stockholm den 14 mars 1939.

FÖRENINGEN SVENSKA TONSÄTTARES INTERNATIONELLA
MUSIKBYRÅ, STIM, U. P. A.

Kurt Atterberg.
Ordförande
(Tonsättare)

Emil Carelius.
Vice ordförande
(Musikförläggare)

Edvin Kallstenius.
(Tonsättare)

Ture Rangström.
(Tonsättare)

Georg Eliasson.
Fung. sekreterare
(Musikförläggare)

E. Ragnar Widestedt.

Eric Westberg.
Verkst. direktör
(Tonsättare)

Bilaga 1.

**Sammandrag av Holländska tonsättarorganisationens inläga till
Hooge Raad i högtalarmålet.**

Den fråga, som Hooge Raad har fått att avgöra, har över hela världen givit anledning till hård strid mellan kompositörer och kaféinnehavare. Denna strid har i de flesta länder (Tyskland och Italien utgöra undantag) slutat med kompositörernas seger.

Processen.

Kompositören har i och med stämningen till första rättegångstillfället fastslagit, att han äger utföranderätten till kompositionen »Der Tsarewitsj» och att kaféinnehavaren utan hans tillstånd i sitt kafé vid Hofplein i Rotterdam inför den närvarande publiken offentligt utfört denna komposition med tillhjälp av en radiomottagare och en högtalare. På dessa grunder krävde kompositören skadestånd.

Domstolen har avvisat detta krav. Mot denna dom har vädjats.

På vilka grunder avvisade domstolen kravet?

Domen omfattar tre punkter. I punkt 1 förklarar domstolen, att kompositören motsäger sig själv i det han till en början förklarar, att verket ej

blir utfört genom radioutsändningen, under det att han slutligen säger, att utsändningen är ett offentliggörande.

Domstolen förbiser i detta yttrande att enligt auktorsrättslagens terminologi »offentliggörande» är ett mer omfattande begrepp än »offentligt utförande». Kompositören har inför domstolen förklarat, att utsändningen icke faller inom det trängre begreppet »utförande» men väl inom det mer omfattande begreppet »offentliggörande». Domstolen misstager sig alltså, då den förklarar, att kompositören motsäger sig själv och att hans uppfattning strider mot Bernkonventionen och den holländska lagen. Detta misstag är desto mer beklagligt, eftersom därigenom kompositörens förklaringar, som från början baserades på upphovsmannarättslagens terminologi, måste hava varit obegripliga för domstolen.

I punkt två säger domstolen, att kaféinnehavaren ej utfört eller offentliggjort det ifrågavarande musikstycket, emedan han icke gjort annat än att låta den i kaféet befintliga publiken lyssna till det utförande, som ägde rum i Hilversum av orkestern och utsändningsstationen. Det behöver icke sägas mycket om domstolens motivering. Domstolen anser, att det egentliga utförandet av musiken ägde rum i utsändningsstationen i Hilversum av orkestern, och att detta egentliga utförande icke kunde ha givits av kaféinnehavaren. Därmed är givetvis icke kompositörens förklaring vederlagd. Denne har icke gjort kaféinnehavaren ansvarig för det egentliga utförandet i Hilversum, utan han har förklarat, att förutom det ursprungliga utförandet i Hilversum även ett andra utförande ägt rum i Rotterdam, och att kaféinnehavaren ju är ansvarig för detta andra utförande. Domstolen stödjer sig på den förutsättningen att endast ett utförande ägt rum, »det egentliga offentliga utförandet». Här är fråga om riktigheten av denna förutsättning.

Hooge Raads dom rörande radiocentralen.

Hooge Raad har i en dom av den 3 april 1930 beträffande en radiocentral¹ avgjort frågan, huruvida en radiocentral, som uppfångar radiomusik och per telefontråd leder densamma vidare till sina abonnenter, »utför» musiken i auktorsrättslagens mening.

Domstolen i Amsterdam ansåg distributionen icke vara ett utförande, då radiocentralens funktion är rent teknisk och icke någon »återgivning av kompositörens musikaliska tankar».

Vadeinlagen vände sig särskilt mot domstolens fordran att den utförande åstadkommer en viss »konstnärlig» prestation men förlorade ur sikte, att i radiocentralens fall det egentliga elementet för utförandet, nämligen *hörbargörandet* saknas.

Om Hooge Raad godkänt domstolens motivering hade den däremot även avgjort kaféinnehavarens fall. Kaféinnehavaren ger lika litet som radiocentralen en »konstnärlig» återgivning.

Hooge Raad har emellertid fullständigt frigjort sig från domstolens motivering. Hooge Raad fastslår till en början att fakta i målet voro, att radiocentralen uppfångar den av radioföretaget utsända musiken och för den vidare till sina abonnenter. Hooge Raad går icke in på frågan om dessa förfaranden resultera i ett »nytt hörbargörande» och kommer till den slutsatsen, att denna handling icke utgör något »utförande» då genom utsänd-

¹ I Holland mycket vanliga. Motsvaras i Sverige av exempelvis H. S. B.-husens centralanläggning för radiomottagning med linjer till husets lägenheter.

ningen från radioföretaget envar erbjudes tillfälle att höra stycket, och svaranden endast underlättat för sina abonnenter att begagna sig härav.

Då Hooqe Raad säger, att utsändningen lämnar tillfälle för envar att »höra» stycket, måste med »höra» förstås »göra hörbart». Sändningsstationen åstadkommer ju icke något hörbart ljud utan etervågor, vilka av envar, som förfogar över den härför erforderliga apparaten, kunna *förvandlas* till ljud. Det sändningsstationen åstadkommer är icke musikens »hörbargörande», utan endast att *giva andra tillfälle att göra musik hörbar*. I ett uttalande av Professor E. M. Meyers, Universitetsprofessor i Leiden, beträffande Hooqe Raads dom blir därför även detta Hooqe Raads yttrande återgivet med att genom utsändningen vem som helst erbjudes tillfälle att »*uppfånga och avlyssna* den utsända musiken».

Vad betyder »utföra»?

Av domen framgår icke tydligt vad Hooqe Raad menar med »utföra». Hooqe Raad säger endast, att radiocentralens förfarande icke är att »utföra», men lämnar icke någon definition.

I en annan Hooqe Raads dom gives emellertid en definition. Där säger nämligen Hooqe Raad, att »utföra» i auktorsrättslagen har den betydelse, som den även tillerkännes i dagliga livet, nämligen »*verkets verkliga hörbargörande*».

Det är f. ö. den internationellt erkända betydelsen av »utförande». I England beskrives »performance» såsom »any accustic representation of a work including such a representation made by means of any mechanical instrument». (Messenger av B. B. S. [1927] K. B. 543) och Reichsgericht i Tyskland säger: »Ein Tonwerk wird aufgeführt, wenn es zu Gehör gebracht wird» (R. G. 11/6 1932, R. G. Z. 136, sid. 377).

Därav följer, att utsändningsstationerna såsom sådana icke ge några »utföranden». Utsändes en konsert från en konsertlokal innebär detta ett utförande av orkestern, sändes en konsert från en studio innebär även detta ett utförande av orkestern (offentligt resp. icke offentligt).

Utsändningen är icke ett utförande utan ett offentliggörande.

Radiocentralerna företaga icke heller några utföranden. De göra ingenting uppfattbart med hörseln utan underlätta endast för abonnenterna att använda sig av den möjlighet, som erbjudes dem genom utsändningen, att göra musiken uppfattbar för örat.

Kaféinnehavarna göra något helt annat. De *förmedla* icke musik som radiocentralerna utan låta publiken höra musiken. Det är icke så att de underlätta att musiken göres uppfattbar för örat, utan åstadkomma själva hörbargörandet. De verkställa en omsättning i ljud.

Av vilka orsaker frändömes en radiokonsert karaktären av ett »utförande»?

Kan man icke utan vidare godtaga Hooqe Raads definition, att med utförandet av ett musikstycke menas att detsamma göres uppfattbart för örat, måste man lämna en bättre definition. Kaféinnehavaren kopplar på en apparat och för därmed in musik i sitt kafé. Om detta icke är ett utförande, så har det åtminstone sken av ett sådant. Den som vill påstå, att detta sken bedrar, måste kunna bevisa, att begreppet utförande utom innebörden »göra uppfattbart för örat» eller »åstadkomma musik» också innefattar ännu ett element och i så fall vilket element det är — som här ej är förhanden.

De skäl, som anfördes för att visa, att ett återgivande medelst radiohög-talare icke är något utförande, kunna sammanfattas i följande:

1) Kaféinnehavaren ger ingen *egen* återgivning av musikstycket utan åter-giver endast med tillhjälp av tekniska medel det utförande, som sänts från radiostationen.

2) Kaféinnehavarens handling kan icke vara något utförande, eftersom *syftet med utsändningen* uppnås först då den i kaféet befintliga publiken hör musiken.

3) Kaféinnehavaren *väljer icke* de stycken, till vilka han låter gästerna lyssna, utan är i detta avseende beroende av utsändningen.

4) Kaféinnehavarens handling kan *icke* vara något *offentliggörande* (och därför icke heller något utförande), eftersom genom utsändningen musiken redan är inom räckhåll för publiken.

Skälet under *punkt 1* här ovan har icke uttömmande behandlats, eftersom begreppet »återgivning» innehåller ett element, som icke finnes i »utförande». I det ovan omnämnda uttalandet av Professor Meyers visar denne på det fall, då ett verk kommer till utförande medelst grammofon och säger: »Den, som återger ett utförande medelst ett dylikt tekniskt hjälpmedel, utför själv musikstycket, även om vid detta utförande endast teknik och ingen konst är med i spelet». Han hänvisar därvid till artikel 13 i Bern-konventionen, där det talas om »*exécution publique*» av musikverk medelst »*instruments servant à les reproduire mécaniquement*».

Den omständigheten, att kaféinnehavaren beträffande sättet på vilket utförandet skett är beroende av inspelningen, som ägt rum någon annanstans, är alltså icke av någon vikt.

Det framgår icke tydligt av skälet under *punkt 2* här ovan varför frågan huruvida kaféinnehavaren företager ett utförande eller ej är påverkad av den utsändandes subjektiva syfte, men även bortsett därifrån är argumentet icke riktigt. Utsändningsstationens syfte är att låta publiken komma i tillfälle att höra musik i bostäderna, men givetvis icke att låta kaféinnehavare o. dyl. bli i stånd att låta spela musik offentligt och tillgodogöra sig utsändningarna till egen fördel. Händer emellertid detta, så är det säkerligen mot radioföretagens vilja, vilka ju alltid hållit på erkännandet av »*droit d'émission*» (se t. ex. Witteman i Geistiges Eigentum I, sid. 44 o. s. v.).

Domstolen har likaså förmodligen icke den utsändandes subjektiva syfte för ögonen utan menar, att det offentliggörande, som innefattas i utsändningen, är fullbordat först genom högtalaren, så att kaféinnehavaren alltså endast skulle vara en fortsättning av radioutsändningsstationen. Denna bevisföring härleder från en förvrängd uppfattning om radioutsändningsstationens funktion. Det ljud, som förklingar hos åhörarna, framkallas icke av utsändningsstationen utan av åhöraren, som ställer in sin mottagningsapparat (därför är utsändningen såsom nyss anmärkts ett offentliggörande men icke ett utförande). Hörbargörandet, omsättningen av utsändningen i ljud, är icke utsändarens funktion utan kommer an på innehavaren av mottagningsapparaten.

Härigenom finnes en principiell skillnad mellan radiocentralen och kaféinnehavaren.

Syftet med utsändningen är att nå lyssnarens mottagningsapparater.

Radiocentralen uppfångar utsändningen medan denna ännu icke nått målet (mottagningsapparaterna) och påskyndar uppnåendet av detta syfte i och med att den *utan att själv åstadkomma något ljud* underlättar för sina abonnenter att kunna lyssna till utsändningen.

Kaféinnehavaren omsätter utsändningen — som antingen direkt eller med tillhjälp av en radiocentral redan uppnått sitt mål (mottagningsapparaten) — till ljud och låter detta tona ut.

För övrigt äro alla bevisföringar, som basera sig på utsändningens *syfte* mycket farliga. Härvid må endast hänvisas till den möda, det i förra seklet kostade innan utföranderätten erkändes. På den tiden gjordes följande resonemang: Då ett musikstycke utgivits i tryck, har det delgivits offentligheten. Syftet med utgivningen är att publiken skall få tillfälle att höra verket. Musikern, som framför verket offentligt, handlar icke i strid mot auktorsrätten, enär hans handling endast har till ändamål att främja förverkligandet av syftet med utgivningen. Dylika bevisföringar förekomma icke längre i den auktorsrättsliga litteraturen. Man har redan länge insett, att även om det givits offentlighet åt ett verk, *fordras upphovsmannens medgivande för varje nytt slag av utnyttjande*. Det gamla resonemanget dyker nu upp igen, i det man påstår, att kaféinnehavaren ej bryter mot auktorsrättslagen, eftersom han endast främjar syftet med utsändningen. Om denna uppfattning finge bli gällande, skulle det betyda ett stort steg tillbaka i upphovsmannarättens utveckling. (Droit d'Auteur mars 1935, sid. 26).

Vad som utsäges under *punkt 3* här ovan är icke alldeles riktigt, ty kaféinnehavaren kan alltid välja mellan ett stort antal in- och utländska utsändningar. Dessutom är i allmänhet den utförandes fria val icke något element i begreppet »utförande». Envar, som behöver en apparat för utförandet, är alltid begränsad i sitt val genom skivor eller band. Ågaren av en speldosa kan oftast utföra endast ett enda stycke.

Beviset enligt *punkt 4* här ovan är oriktigt, ty enligt auktorsrätten är tesen att det som redan är offentliggjort icke mer kan *bringas* till offentligheten, alldeles felaktig. Exempelen ligga nära till hands. Ett skådespel eller ett musikstycke, som utkommit i tryck, har därigenom offentliggjorts, men detta förhindrar icke att dess uppförande resp. utförande är ett upprepat offentliggörande. Det faktum, att alla lyssnare kunna låta den utsända musiken bliva förnimbar i sina bostäder, utesluter alltså icke på något vis att även kaféinnehavaren, som använder utsändningen i och för offentlig konsert, företager ett offentliggörande. Den publik, som är inom räckhåll för utsändningsstationen, d. v. s. den, som förfogar över en mottagningsapparat, är f. ö. en helt annan publik än den, inför vilken kaféinnehavaren låter framföra musiken.

Till stöd för framställningen i vadeinlagen torde även följande anföras:

1) (Italienaren Carelli's argument.) Det är tänkbart, att kaféinnehavaren tar in en station från ett land, t. ex. Ryssland eller Förenta Staterna, som radioutsänder holländsk musik utan komponistens medgivande. Om man förutsätter, att kaféinnehavaren icke verkställer något utförande, skulle man i hela landet offentligen kunna lyssna till skyddad musik av holländska kompositörer utan att kompositörerna till denna musik på något sätt skulle kunna hindra detta. Det synes som om ifrågavarande uppfattning redan på denna grund är oantagbar. Dessutom bör man tänka på att tekniken städse blir förbättrad, så att man kan vänta sig att inom en snar framtid kunna taga in en amerikansk utsändning lika väl som en holländsk.

2) Det torde beaktas, att en radiokonserts ekonomiska funktion är att ersätta en konsert av musiker eller en konsert medelst grammofon eller medelst elektriskt piano. Se Alexander Elster, die Lautsprecher-, Rundfunk- und Tonfilm-Musikfrage. Juristische Wochenschrift 1931, sid. 1868:

»Återgivandet, som ersätter det hittills aktiva arbetet med att utöva musik, d. v. s. ersätter en prestation, som gällde såsom självständigt utförande och för vilket ersättning betalades, måste redan av denna uppenbara orsak, av denna 'sociologiska funktion' anses såsom en ny handling i återgivningen. Det har alltid varit en felaktig början att vid bedömandet av ett rättsläge låta sig påverkas alltför mycket av endast en teknisk nyhet. Rätten står i mycket intimare sammanhang med det ekonomiska livet än med teknik, och om man vid varje teknisk nyhet ropar efter lagstiftaren visar detta, att man är blott alltför angelägen om att låta ny teknik giva anledning till ny lag. Auktorsskydd kan icke utan vidare angripas därför att en teknisk apparat blivit förbättrad. Auktorsskyddets socieekonomiska funktion kräver att nya rättsfrågor lösas med hänsyn tagen till socieekonomiska förhållanden.»

Bilaga 2.

*Referat av högtalaremålet i Holland, slutligt avgjort av Hooge Raad
den 6 maj 1938.*

(Översättning från Geistiges Eigentum, band 4, häfte 1, 1938, sid. 87.)

Käranden är kompositören till operetten »Tsarewitsch». Svaranden är innehavaren av ett kafé i Rotterdam. Den senare har satt upp en radioapparat med högtalare i sin lokal och låtit gästerna i kafélokalen den 11 september 1935 från högtalaren få lyssna till musiken till ovannämnda operett, som utsändes av radiostationen i Hilversum. Käranden anser detta såsom ett »offentligt utförande» i enlighet med Art. 12 i Auteurswet, för vilket hans tillstånd på förhand skulle ha begärts. Eftersom så icke skett, stämmer han kaféinnehavaren för intrång i auktorsrätten och kräver denne på ett skadestånd om f 200.

Kantonrechter i Rotterdam och Arrondissementsrechtbank, Rotterdam, avisade kravet.

Rechtbank i Rotterdam ger följande huvudskäl för sitt beslut av den 14 april 1937, i vilket målet avvisades: »Något offentligt utförande av musikstycket från svarandens sida ägde icke rum den 11 september 1935; operetten blev offentligt framförd av orkestern, som spelade musiken, och av radiostationen i Hilversum, som radierade musikutförandet. Därför måste orkestern och radiostationen anses såsom de parter, som anordnat det offentliga musikutförandet. Därför kan icke svaranden göras ansvarig för att ha verkställt det offentliga utförandet. Dessutom ha endast de personer, som voro närvarande i kaféet haft möjlighet att lyssna till musiken, och detta uppfyllde ju syftet med utförandet.»

Hooge Raad ändrade Lower Court's dom till kärandens förmån, och angav följande skäl:

»Det innebär ett 'offentligt utförande' i enlighet med Art. 12 i Auteurswet, så snart svaranden satt upp en radioapparat med högtalare och framfört musikverket i sin lokal, som stod öppen för publiken. Det förändrar ej saken att musikverket förmedlats via en radioapparat, ty förmedlingen gav var

och en tillfälle att höra det. Om detta äger rum offentligen, är ett offentligt utförande av detta slag, i enlighet med ordalydelsen och innebörden i Art. 12, förbehållet auktor, även om själva radieringen äger rum med hans tillstånd, ty detta innefattar icke hans tillstånd till en tredje man att utföra verket offentligen med radioapparat.»

Bilaga 4.

Översättning av brev från de Sanctis av den 31 jan. 1939.

Jag erkänner mottagandet av Eder skrivelse av den 25 ds och är glad över att kunna tillställa Eder närslutna text över den dom av Högsta Domstolen i vårt land som är av intresse för Eder och som berör radioutsändning medelst högtalare i offentliga lokaler. Jag närsluter även en av mig skriven artikel härom samt en broschyr av advokaten Carrelli, min medarbetare, som direkt angriper denna fråga. Ni torde av denna dokumentering kunna få full klarhet i hur problemet ligger till i Italien, vilket icke alls ansluter sig till den lösning, som Högsta Domstolen gav däröver 1933.

Jag kan meddela Eder, att vårt radioföretag (E. I. A. R.) i praktiken betalar till den italienska auktorsorganisationen för utförande i radio medelst högtalare en särskild ersättning baserad på en speciell procent på de offentliga lokalernas radiolicenser, och detta oberoende av de avgifter, som S. I. A. E.¹ erhåller för tillståndet till radioutsändning.

Högaktningsfullt
Valerio de Sanctis.

¹ S. I. A. E. är den italienska utföranderättsorganisationen.

Bilaga B.

AKTIEBOLAGET
RADIOTJÄNST.

Till Riksdagens Första Lagutskott.

Med anledning av för yttrande remitterad motion i andra kammaren, nr 27 av herr Holmbäck, om ändring av § 10 i lagen om rätt till litterära och musikaliska verk, får styrelsen för Aktiebolaget Radiotjänst härmed — med remissaktens återställande — anföra följande:

Motionären föreslår, att § 10 i lagen om rätt till litterära och musikaliska verk skall erhålla följande lydelse:

Utan hinder av — — — fortlöpande dagshändelse.

5) att ett verk, som utsändes genom radio, offentligen återges genom radiomottagningsapparat.

Med all förståelse för det syfte, som varit bestämmande för motionären, finner styrelsen icke tidpunkten vara inne för en lösning av den av motionären väckta frågan, enär en revidering förberedes såväl av Bernkonventionen som av den svenska lagen om rätt till litterära och musikaliska verk, och frågan kan erhålla sin rätta belysning först i sitt naturliga sammanhang med hela komplexet av hithörande spörsmål.

I sitt yttrande över den »Promemoria angående grunderna för en reform av lagstiftningen om rätt till litterära och musikaliska verk», vilken den 15 februari 1937 avgivits av den inom Justitiedepartementet förordnade sakkunnige, hade styrelsen tillfälle framhålla önskvärdheten av att författarlagen nu, i vad den avser radioutsändning, underkastas en ingående omarbetning för erhållande av klarhet och överskådlighet i alla juridiska frågor, som beröra rundradion. Då det torde vara ofrånkomligt, att därvid samtliga dessa frågor upptagas i ett sammanhang, kan styrelsen icke finna det lämpligt, att de sakkunnigas utredning föregripes genom antagande i förväg av en eller annan lösryckt detaljbestämmelse.

Det förefaller styrelsen vara så mycket mindre anledning för riksdagen att nu antaga ett lagförslag i föreliggande fråga, som den för revidering av Bernkonventionen planerade konferensen i Bruxelles i sinom tid får tillfälle att upptaga till behandling bl. a. ett förslag, vilket till sitt syfte är helt motsatt motionärens. Detta förslag, som ingår i det program för konferensen, vilket utarbetats av den internationella Bernbyrån och belgiska regeringen, innebär nämligen, att i Bernkonventionen införes en bestämmelse, att upphovsmän till litterära och konstnärliga verk skola ha uteslutande rätt att medelst högtalare eller på liknande sätt delgiva publiken ett genom radio utsänt verk. Detta förslag har även upptagits av förutnämnda sakkunnige, vilken i sin »Promemoria angående grunderna etc.» förordar (s. 38), att den i Bruxellesprogrammet uttalade grundsatsen fastslås genom en särskild bestämmelse i den svenska författarlagen.

Vilken ståndpunkt som än kan anses vara den riktiga synes frågan i varje fall böra hänskjutas till de nu för revision av författarlagen tillkallade sakkunniga.

Härutöver tillåter sig styrelsen att göra några erinringar med anledning av motionärens reflexioner rörande de praktisk-ekonomiska konsekvenserna av den föreslagna lagändringen.

Enligt motionären finns blott en rationell lösning: »Från de avgifter» — framhåller han — »som erläggas för radiolicenserna, bör var och en, vars arbete användes i radions tjänst, få hela den ersättning, som tillkommer honom, så att varje innehavare av en radiomottagningsapparat kan låta allt, som frambringas på denna, komma till vilkens som helst kännedom utan några inskränkningar.»

Det framgår icke med tillräcklig klarhet vad motionären här avser. Om motionärens avsikt är att den ersättningsskyldighet, som i förvarande fall åligger kafé- och pensionatsinnehavare m. fl., efter lagändringen skall påvila rundradion, har motionären icke tagit i betraktande, att för den händelse hans motion bifalles, tonsättaren icke längre kan framställa några lagligt grundade anspråk på ersättning för här avsett utnyttjande av hans verk. Följaktligen föreligger efter en lagändring ingen som helst anledning att av radiomedel kompensera den förlust av inkomst, som lagändringen skulle innebära för tonsättaren.

Att motionären varit inne på den tankegången, att de ersättningsbelopp, som Stim nu erhåller av kaféer etc., hädanefter skulle erläggas av rundradion, synes ävenledes framgå av ett uttalande på sid. 11: »Jag saknar emellertid anledning antaga annat än att de arvoden, Radiotjänst ger (till Stim), äro avpassade efter mottagarnas antal. I varje fall böra Radiotjänsts honorar beräknas efter det förhållandet, att praktiskt taget hela landet till Radiotjänst erlägger avgifter för att få lyssna på radions prestationer. De böra icke fastställas med hänsyn till att en författare kanske även kan erhålla inkomster från restauranger och pensionat. I att hävda denna grundsats ha tonsättarna just genom sin organisation — — — ett så mäktigt vapen, att icke inkomster från restauranger, hotell och pensionat skola behövas».

Härtill vill styrelsen framhålla, att Radiotjänsts ersättning till Stim icke, som motionären förmodar, fastställts »med hänsyn till att tonsättaren kanske även kan erhålla inkomster från restauranger och pensionat» utan genom skiljedom år 1931 av dåvarande överdirektören, excellensen Rickard Sandler, i egenskap av utav bägge parterna utsedd »kompetent auktoritet» (»6 öre per licens och kvartal för upp till 300 timmar skyddad musik samt 0,28 öre för överskjutande fullt tjugotal timmar»; genom tillmötesgående från Stim har Radiotjänst sedermera erhållit vissa lätnader vid tillämpningen av denna bestämmelse).

För närvarande erhåller Stim av Radiotjänst 28,48 öre per licens och år. Då Radiotjänst för programverksamheten äger utfå högst Kr. 3:10 av licensavgiften, utgör sålunda Stim-ersättningen 9,2 % av Radiotjänsts licensandel. År 1938 uppgick denna ersättning till Stim till 333 000: — kronor,¹ vilket motsvarar 33,5 % av Radiotjänsts direkta kostnader för musikprogram år 1938. Innevarande år beräknar Radiotjänst Stim-ersättningen till omkring kr. 370 000: —. Det ligger i sakens natur, att en övervägande del av de av Stim uppburna tonsättarsättningarna går till utlandet. I detta sammanhang förtjänar påpekas, att denna del för närvarande icke är före-

¹ Här i ingår en ersättning av c:a 12 000: — kronor till författare av lagligt skyddade sångtexter.

mål för beskattning i Sverige, medan däremot de andelar, som svenska tonsättare erhålla från utlandet, beskattas i ett flertal andra länder.

De belopp, som Radiotjänst sålunda erlägger till Stim, äro redan av en sådan storleksordning, att styrelsen icke anser det rimligt att tonsättarna hos Radiotjänst söka kompensation för den minskade inkomst, som en lagändring enligt motionärens förslag skulle medföra.

De vittgående konsekvenserna av en sådan utväg framstå med än större tydlighet, om man tar i betraktande att storleken av de belopp, som Stim för närvarande erhåller från kaféer, pensionat etc. för rätten att utsända radiomusik, enligt från Stim erhållen uppgift för 1938 uppgå till c:a 200 000: — kronor.

Det ligger i öppen dag, att en Stim-ersättning, ökad till inemot 600 000 kronor, icke kan rymmas inom ramen för Radiotjänsts nuvarande tilldelning av licensmedel. Då följaktligen en sådan ökning måste gäldas genom en i motsvarande grad ökad medelstildelning, kommer en eventuell kompensation att i sista hand betalas av de rundradions vinstmedel, som årligen genom Telegrafstyrelsen inlevereras till statsverket.

Med stöd av det ovan anförda föreslår styrelsen, att Riksdagens Första Lagutskott avstyrker motionen.

Stockholm den 15 mars 1939.

för STYRELSEN FÖR AKTIEBOLAGET RADIOTJÄNST

SETH LJUNGQVIST.

Carl Anders Dymling.

*Bilaga C.*SVENSKA
MUSIKERFÖRBUNDET.

Till Riksdagens Första Lagutskott.

Svenska Musikerförbundets Förbundsstyrelse hemställer härmed i Förbundets 6 400 medlemmars namn, att till riksdagens första lagutskott få avgiva följande yttrande i anledning av den motion nr 27, som avgivits av herr Å. Holmbäck i riksdagens Andra kammare. Anledningen till att Svenska Musikerförbundet anser sig böra begära att hänsyn toges till våra synpunkter vid behandlingen av motionen i fråga är i första rummet den, att motionären även givit sig in på frågan hur förhållandena skulle komma att gestalta sig för de exekverande musikerna om lagstiftningen ändrades så att musikutföranden medelst radiohögtalare skulle frigivas. Motionären konstaterar t. o. m. helt kategoriskt, att »ingen restaurant som står i valet mellan att engagera ett musikkapell eller nöja sig med radio — om nu dylika restauranter överhuvud finnas — kan basera den framtida verksamheten blott på radion; den måste alltid och förmodligen som huvudsak lägga grammfonen till grund».

I andra rummet är anledningen till denna vår vördsamma hemställan den, att musikernas yrke under de senare åren så trängts tillbaka av de mekaniska instrumenten — vari inbegripes även radiohögtalare — att ett lagstadgat skydd även för musikernas prestationer varit ett önskemål av internationell räckvidd. Musikerna i olika länder ha yrkat att erhålla en liknande omvårdnad från staternas sida som den, för vilken tonsättarna blivit föremål, och det vill synas som om hela andan i herr Å. Holmbäcks motion skulle gå stick i stäv mot dessa önskemål och förhoppningar.

Motionärens ovan citerade yttrande visar hans bristande kännedom om de verkliga förhållandena. På ett mycket stort antal badorts- och turisthotell äro mottagningsmöjligheterna så gynnsamma, att hotellinnehavaren är i stånd att med tillhjälp av de danska, tyska och engelska radioprogrammen vid sidan av de svenska kunna bjuda gästerna musikunderhållning från arla morgon till sena kväll. Det är i själva verket ingalunda så att innehavaren av en någorlunda god radiohögtalare är hänvisad till grammfonen för att kunna komplettera sitt behov av musik. Det förhåller sig tvärtom så, att grammfonen på offentliga lokaler möter en så stor konkurrens i radion, att grammfonen såsom musikinstrument på dylika ställen är på avskrivning på grund av de möjligheter radion bjuder. I hela Skåne och på Västkusten äro mottagningsmöjligheterna de allra bästa då det gäller utländska radioprogram och även i turisttrakterna i övre Svealand och Norrland, varest lokala störningar på grund av elektriska ledningar o. dyl. icke finnes, äro möjligheterna till att avlyssna de norska och engelska programmen utomordentligt goda.

Dessa och därmed sammanhängande problem ha beaktats även av cheferna för kommunikations-, ecklesiastik- och justitiedepartementen, vilket

framgår av utdraget av protokollet över justitiedepartementets ärenden, hållet inför Hans Majestät Konungen i statsråd på Stockholms slott den 28 oktober 1938. Chefen för justitiedepartementet yttrar ju däri i anledning av strävandena att på hithörande rättsområden få till stånd en gemensam nordisk lagstiftning följande: »I fråga om den rätt, som bör tillerkännas upphovsmännen till andliga alster och *utövarna av konst*, har den senare tidens utveckling och ej minst de tekniska framstegen skapat flera nya problem, vilka äro av stor vikt för den andliga kulturen överhuvud och ofta ha vidsträckt ekonomisk räckvidd.» Chefen för justitiedepartementet har framhållit, att »även utövande konstnärer — skådespelare, sångare och musici — ha i detta sammanhang framträtt med anspråk att lagskydd för deras prestationer måtte beredas på den gemensamma nordiska lagstiftningens väg».

Kungl. Maj:t har ju också biträtt chefens för justitiedepartementet hemställan att bli bemyndigad tillkalla två sakkunniga jämte sekreterare att inom departementet verkställa utredning rörande revision av gällande författningar om rätt till litterära och musikaliska verk samt verk av bildande konst, ävensom angående ny lagstiftning om andra närstående andliga rättigheter.

Ehuru Svenska Musikerförbundet redan tidigare i underdåniga skrivelser till Kungl. Maj:t berört hithörande förhållanden, må hänvisas därtill, att speciellt radioteknikens utveckling på senare tid gått oroväckande raskt. Den störningsfria kortvågssändningen i alla länder har ökat i utomordentlig grad, den störningsfria distributionen av radiosändningar över telefonabonnentledningar står inför sitt realiserande och man kan med visshet förutspå att radiomottagning inom snar framtid *överallt* i vårt land kommer att bli möjlig och att sådan kvalitet därigenom kommer att uppnås, att etablissemang av restaurant-, kafé- och hotellkaraktär etc. komma att kunna fylla hela sitt musikbehov med radioapparater. Skulle den av herr Holmbäck väckta motionen bifallas, skulle detta betyda att sådana etablissemang, som i stället för att bjuda »levande musik» bjuda underhållning genom radiohögtalare — vilket innebär ökning av arbetslösheten bland musikerna men utomordentlig ekonomisk fördel för etablissemangsinnehavarna — ytterligare skulle beredas fördelen att slippa erlagga utföranderättsersättning för de utnyttjade, skyddade musikverken. Det råder ingen tvekan därom, att de etablissemang, som på grund av sin ringa storlek visserligen icke kunna tänkas engagera musiker, likväl genom möjligheterna att via radio bereda sina gäster musikalisk underhållning, just därigenom utöva en betydande konkurrens med de större företagen, som alltjämt ehuru numera i mindre utsträckning än förut engagera musiker. Förslaget till ändring av gällande lag därhän, att musikutförande medelst radiohögtalare skulle bli fritt, måste sålunda anses innebära — om det realiserades — en stor orätt mot sådana etablissemang, som engagera musiker. Denna orättvisa skulle bli desto mera upprörande som dylika etablissemang — i anseende till den spridning radiomusiken numera erhållit — måste anses göra en insats av musikkulturell betydelse. De rörelser, som på senare tid på många håll väckts och underhållits för att få medborgarna i Sverige att intressera sig för egen musikalisk funktion, torde utgöra ett bevis för riktigheten av ovan gjorda påstående.

Verkningarna av en lagändring i enlighet med motionärens förslag, vilka redan under nuvarande förhållanden komma att bli till betydande men för de utövande musikerna, måste komma att bli direkt katastrofala för ton-

konstens utövare i framtiden. Radioteknikens utveckling är måhända dold för motionären, men Svenska Musikerförbundets ledning, som med ängslan följer denna, vågar göra ett sådant uttalande, medveten om att bliva sannspådd.

Med hänsyn därtill få undertecknade värdsamt hemställa, att första lagutskottet måtte avstyrka herr Å. Holmbäcks motion nr 27 i riksdagens Andra kammare.

Stockholm den 28 februari 1939.

SVENSKA MUSIKERFÖRBUNDET.

Förbundsstyrelsen.

C. G. Lemon.
ordf.

Martin Ström.
sekr.

Bilaga D.

Till Riksdagens Första Lagutskott, Stockholm.

Med anledning av Svenska Musikerförbundets till Riksdagens Första Lagutskott ställda yttrande av den 28 februari d. å. anhåller vördsamt under-tecknade förening, representerande ett stort antal fria näringsidkare inom hotell-, restaurant- och cafébranschen, att få framföra följande:

Den av professor Åke Holmbäck till Riksdagens Andra Kammare avgivna motionen, vilken närmast uppfordrat Svenska Musikerförbundet till ovan-nämnda yttrande, åsyftar att befria musikåtergivning medelst radioapparat från en betungande dubbelbeskattning och avlägsna metoder, som irriterat allmänna rättsmedvetandet. De betänkligheter, som Svenska Musikerförbundet i sin skrivelse andrager mot ett eventuellt bifall av professor Holmbäcks motion, motsägas å väsentliga punkter av den praktiska erfarenheten. Den publik, som frekventerar badorts- och turisthotellen, har beträffande musikunderhållning anspråk, vilka åtminstone icke ännu kunna fyllas av mekanisk musikåtergivning. Etablissement med denna ursprungsbeteckning hålla sig därför också nära nog undantagslöst med »levande» musik, ett förhållande, som har litet eller intet samband med avgiftssatserna för radio- och grammofonmusiken.

Däremot äro smärre företagare inom ovan nämnda branscher av pekuniära skäl hänvisade till mekanisk musikåtergivning. Denna kategori, som representerar ett stort medborgarantal, arbetar merendels under svåra ekonomiska förhållanden och tynges icke sällan över förmågan av de dryga avgifter, som Svenska Tonsättarnas Internationella Musikbyrå (STIM) godtyckligt, ehuru med lagens indirekta bistånd, avpressar deras verksamhet. En rättelse av detta missförhållande synes oss utgöra en social och allmänrättslig fråga med räckvidd långt utöver musikutövarnas facksynpunkter. En reglering med hänsyn till sakläget är dock så mycket mera önskvärd, som musikutövarnas intressen av förenämnda skäl i sammanhanget icke åsidosätas eller ens beröras.

En positiv åtgärd till förmån för musikutövarna skulle väsentligt sänka avgifter för manuell musikåtergivning utgöra. En del smärre företag, som av ekonomiska orsaker nödgas begränsa sig till mekanisk musikåtergivning eller föredraga att helt avstå från musikunderhållning, kunde genom ett förbilligande använda önskad manuell arbetskraft på området. Med negativa synpunkter torde den kårs intressen, som Svenska Musikerförbundet företräder, under alla förhållanden icke hjälpas ur sitt betryckta läge. De monopol-tendenser, vilka tonkonsten över huvud taget under senare år fallit offer för, ha i praktiken redan visat sig till avgjort men för både musikutövare och musikförbrukare.

Under hänvisning till vad ovan andragits anhålla vi vördsamt att Första lagutskottet måtte bifalla professor Åke Holmbäcks motion nr 27 i Riksdagens Andra Kammare.

Göteborg den 10 april 1939.

RIKSFÖRENINGEN MOT STIM.

*Hj. Kjellberg.**Åke Lundquist.*